

UNDERSØGELSE

Unge og rusmidler

Resultater af kvalitativ undersøgelse

Januar 2022

Indhold

1. Unge og rusmidler.....	2
2. Resumé.....	4
3. Metode.....	7
4. De unges forbrug af alkohol.....	10
5. De unges kendskab til og forbrug af hash	16
6. Forældrenes rolle.....	27
7. anbefalinger	34
Bilag.....	37

1. Unge og rusmidler

Baggrund

Organisationen DrugRebels hjælper unge, forældre, skoler og ungdomsuddannelser med at forebygge unges misbrug af alkohol, hash og andre rusmidler. Organisationens hovedformål er således at klæde unge på til at sige nej til stoffer.

DrugRebels har som led i deres forebyggende indsats et ønske om at styrke kendskabet til de unges holdninger til og forbrug af euforiserende stoffer. Der findes allerede adskillige undersøgelser på området med et kvantitativt fokus¹. Samtidig gennemfører DrugRebels også selv korte SMS-baserede undersøgelser af elevernes selvrapporterede forbrug af og syn på rusmidler². Resultaterne af DrugRebels seneste målinger fra 2021 dækker svar fra 1316 elever fra 7 gymnasier i Region Hovedstaden. Målingerne viste bl.a., at:

- 90 pct. drikker store mængder af alkohol min. et par gange om måneden
- 34 pct. af de unge har prøvet at ryge hash
- 64 pct. af de unge synes, at det er ok, hvis en ven ryger hash
- 56 pct. af de unge tror ikke, at det er farligt at ryge hash en enkelt gang
- 11 pct. af de unge tror ikke, at det er farligt at tage kokain en enkelt gang

Tallene dækker ungegruppen 15-19 år med en overvægt af unge i alderen 16-18 år og giver et interessant og helt aktuelt øjebliksbillede af unges rusmiddelforbrug og -viden³. Anskues tallene i sammenhæng med eksisterende forskning på området, er der således en stor viden omkring unges forbrugsmønstre ift. alkohol, hash og andre rusmidler. Denne viden giver basis for at gå mere i dybden med de unges bevæggrunde for forbrug af rusmidler. Det er således væsentligt at vide baggrunden for forbruget, hvis forebyggelsesindsatsen skal matche de unges behov og erfaringer.

DrugRebels har derfor iværksat en kvalitativ undersøgelse af unges forbrug af rusmidler og baggrunden herfor. Nærværende rapport præsenterer således resultater af en interviewbaseret undersøgelse, hvor blandt andet 72 unge gennem fysiske interviews har haft tid og mulighed for at fortælle om de forhold, som har betydning for deres forbrug, viden og holdninger til rusmidler. De unges interviews suppleres i undersøgelsen af interviews med faglige aktører og

¹ Bl.a. Pedersen, M.U., Pedersen, M.M., & Gonzalez, A.d.P. (2020). Trivsel og brug af rusmidler blandt danske unge 2014/2015-2019. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet samt årlige ungeprofilundersøgelser fra BørnUngeLiv.

² SMS-undersøgelserne gennemføres af DrugRebels ved besøg på uddannelsesinstitutionerne og er geografisk afgrænsede, ligesom LG Insight ikke har varetaget indsamlingen eller haft adgang til rådata. Data bruges derfor alene som perspektivering og ikke som en del af undersøgelsens datagrundlag.

³ For yderligere viden om resultater af SMS-undersøgelse henvises til bilagsmateriale.

forældre, ligesom der også perspektiveres til resultater af øvrige kvantitative undersøgelser på området.

Undersøgelsen er gennemført af LG Insight og finansieret af AP Møller Fonden.

Da undersøgelsen har til formål at styrke grundlaget for forebyggelsesindsatser, retter den sig ikke mod unge, som har et misbrug af rusmidler. De unge i undersøgelsen er således alle i gang med en ungdomsuddannelse og vurderes at være gennemsnitlige unge, hvoraf nogle ikke har prøvet rusmidler, andre har prøvet rusmidler én eller få gange, mens yderligere andre nu og/eller tidligere har prøvet det flere gange.

Undersøgelsens resultater fremstilles i dette notat i en let tilgængelig form, som kan anvendes i planlægningen og udførelsen af forebyggende rusmiddelindsatser blandt unge. Formidlingsformen er således valgt af DrugRebels, der har ønsket en enkel fremstillingsform, der suppleres med slides, som kan anvendes ved præsentationer på skoler og dialogen med unge, forældre og aktører.

Nærværende notat er bygget op, så det indledes med en præsentation af undersøgelsens centrale resultater. Herefter følger et kort afsnit om metode, som efterfølges af afsnit, der belyser de unges forbrug af og syn på alkohol. Dernæst følger afsnit, der omhandler hash og andre rusmidler (herunder risikovillighed), hvorefter de unges oplevelser af forældreinddragelse og -engagement beskrives. Afsluttende præsenteres de unges egne anbefalinger til forebyggende tiltag.

2. Resumé

I dette afsnit præsenteres kort de centrale resultater af undersøgelsen. Resultaterne uddybes og perspektiveres i de senere afsnit af notatet.

Undersøgelsens grundlag

- Undersøgelsen bygger på interviews med 72 unge, 16 fagaktører, 5 forældre samt et materialestudie. Den primære kilde er personlige interviews med de 72 unge, som repræsenterer 9 uddannelsesinstitutioner. De unge er i alderen 16-19 år og har en ligelig kønsfordeling med 34 drenge og 38 piger. Undersøgelsens unge er elever på ungdomsuddannelser (HHX, STX, EUX, EGU) i Jylland, på Fyn og på Sjælland. Der indgår unge fra både små og store byer⁴. Undersøgelsen er gennemført i perioden sept-dec.2021.

De unge og alkohol

- 96 pct. alle de unge i undersøgelsen har prøvet at drikke alkohol. To tredjedele af disse unge (67 pct.) havde deres alkoholdebut, da de var i alderen 14-16 år, med en overvægt i 15-årsalderen. Alder for alkoholdebut er i deltagergruppen den samme på tværs af landet – samt i og udenfor byerne.
- Mere end 2 ud af 3 af undersøgelsens unge drikker alkohol hver eller hver anden weekend, mens ca. hver tiende fortæller, at de drikker flere gange om ugen og store mængder. Godt 4 pct. af de unge (3) har aldrig prøvet at drikke alkohol.
- De unge i undersøgelsen tilkendegiver, at de forbinder indtagelsen af alkohol med festligt socialt samvær. De drikker sjældent eller aldrig alene.
- Der er ikke stor forskel på, hvor ofte hhv. drenge og piger i undersøgelsen drikker. De unge angiver dog selv, at drengene oftest drikker større mængder end pigerne.
- De unge beskriver, at de drikker alkohol for at være en del af festens fællesskab og druklegene.
- Alkohol opleves af de unge at være en potentielt ekskluderende faktor, hvis de vælger ikke at drikke. De unge forbinder det således med en vej til fællesskabet at drikke alkohol. De italesætter det ikke som et ydre pres, hvor de andre ønsker, at de skal drikke. De oplever det i stedet som et selvskabt pres for at blive/være en del af fællesskabet omkring en fest eller social aktivitet.
- Alkoholvaner og -forbrug anses generelt ikke som et problem af undersøgelsens unge. Men de vurderer, at der kan være et problem blandt andre unge.
- Flere af de unge udtrykker samtidig, at de i medier og offentlighed oplever et uberettiget og negativt fokus på alle unges festkultur. De vil gerne inddrages i

⁴ For mere om metode henvises til afsnit 3 samt bilag.

debatten og understøtte en positiv udvikling end at skældes ud for noget, som de ikke finder rimeligt.

Hash og andre rusmidler

- Knap halvdelen af de unge i undersøgelsen har prøvet at ryge hash (35 unge svarende til 49 pct.).
- Der er forholdsvis lidt flere drenge end piger i undersøgelsen, der har prøvet at ryge hash.
- Alle de unge, som har prøvet hash, tilkendegiver, at de også har et forbrug af alkohol.
- De unge fra undersøgelsen, der har prøvet hash, har købt det via venner, søskende eller købt det af "kendte" sælgere, som de har tillid til. Ingen har købt det online.
- 7 unge har også prøvet andre rusmidler end hash, bl.a. coke og amfetamin. Alle de unge, der har prøvet andre rusmidler, har også røget hash.
- De unge, som har et fast forbrug af både hash og alkohol, har iflg. undersøgelsens unge og aktører ofte andre udfordringer, fx med skolegang og sociale problemer. For andre unge er der tale om et festforbrug, som er kommet ud af kontrol, og som har forårsaget problemer på andre områder, bl.a. i skolen.
- Godt to tredjedele af de unge i undersøgelsen er blevet tilbudt hash eller andre rusmidler. Langt hovedparten af de unge er blevet tilbudt det af venner eller bekendte, mens enkelte har fået en pop-up på Snapchat eller fået en flyer.
- Godt en tredjedel af undersøgelsens unge er blevet tilbudt hash eller andre rusmidler under en bytur eller bare ved færden i byen i aftentimer. Det er især de unge, som er gamle nok til at gå i byen, der oplever tilbud om køb af hash eller andre rusmidler fra fremmede.
- Halvdelen af de unge, som har prøvet hash, har røget hash én eller få gange. Få af de unge (5), som har prøvet hash, har eller har haft et egentligt forbrug, hvor de har røget mere end ti gange årligt.
- De unge var ældre, da de første gang prøvede at ryge hash, end de var, da de begyndte at drikke alkohol. De unge, der har prøvet hash, var i gennemsnit 16,4 år, da de røg hash første gang.
- De unge, der har røget hash, beskriver, at de primært har været drevet af nysgerrighed, fællesskab og/eller at komme væk fra hverdagen.
- Størstedelen af undersøgelsens unge har stor tillid til hash, mens de er mere skeptiske overfor andre typer af rusmidler.
- Det er en oplevelse hos mange af de unge, at det er normalt at prøve grænser, når man er ung – også ift. at ryge hash eller andre typer af rusmidler.
- De unge fortæller generelt, at de vil ringe 112, hvis de oplever, at en af deres venner bliver dårlig eller opfører sig mærkeligt efter indtagelse af rusmiddel. Kun få af de unge vil samtidig kontakte vennens eller egne forældre.
- De unge er ekstra opmærksomme, når der er nogen i selskabet, som har taget MDMA, som de alle peger på som særligt farligt.

Hjælp og rådgivning

- Kun få af de unge har prøvet at gøre noget ift. hjælpe/at ændre på vaner hos venner, der har været på vej til/været i misbrug.
- Næsten alle unge i undersøgelsen fortæller, at de ikke har haft en egentlig dialog med deres forældre omkring rusmidler. Forældrene har typisk fortalt de unge, at rusmidler er ulovligt og noget, som de unge skal holde sig fra. Og derudover har der ikke været samtaler om hash eller andre rusmidler.
- De fleste unge vurderer, at deres forældre vil reagere overilet og overdramatiserende, hvis de hører, at de eller deres venner har røget hash eller taget andre rusmidler. Derfor er de unge tilbageholdende med at dele viden.
- Kun få unge har et åbent forhold til forældrene, når det handler om kendskab til rusmidler.
- De unge fremhæver, at det er vigtigt med et tillidsbånd mellem forældrene og de unge, så de også tør fortælle, hvis de har brudt reglerne og taget rusmidler.
- Det er et ønske fra de unge, at forældre skal tale med deres børn/unge om rusmidler. De unge fremhæver det som vigtigt, at deres forældre taler med dem uden løftede pegefingre.

De unges anbefalinger

- De unge anbefaler, at forældrene indgår i en dialog med deres børn om at lave (rimelige) retningslinjer. Strenge regler bliver iflg. de unge bare omgået og den unges risici for misbrug øges.
- I stedet for at sætte en fast alder på tidspunkt for rusmiddelsnak, er det anbefalingen, at snakken tages, når der er en naturlig anledning til det (fx et dokumentarprogram eller en hændelse på skolen), men ikke når noget er gået galt. Det skal være nysgerrighed og ikke skæld-ud, der driver samtalen.
- De unge vil gerne inddrages i en dialog med skoleledelse, SSP og/eller andre relevante aktører omkring fx rammer for alkohol til festerne på deres uddannelsesinstitution.
- Undersøgelsen peger på, at der er brug for en indsats, som styrker det forebyggende og opsøgende arbejde for forældregruppen. Denne vurdering underbygges af udsagn fra undersøgelsens unge, der efterlyser mere involvering fra forældrenes side ift. at skabe en dialog om rusmidler.
- Det fremhæves i undersøgelsen, at der er brug for en bred indsats, som involverer både de unge, uddannelsesinstitutioner, behandlingsaktører og forældredimensionen.
- Det er et gennemgående ønske fra de unge i undersøgelsen, at de gerne vil inddrages i debatten og bidrage til den forebyggende indsats ift. unges forbrug af rusmidler.

3. Metode

Undersøgelsen er gennemført som en kvalitativ undersøgelse bestående af personlige interviews med unge og faglige aktører. Som en del af undersøgelsens baggrundstæppe og perspektivering er der også foretaget et afgrænset materialestudie samt perspektiverende forældreinterviews⁵.

Den kvalitative metode er valgt for at komme tættere på unges baggrunde for brug af rusmidler, deres holdninger til rusmidler samt deres forældres roller og indflydelse på deres valg mv.

Undersøgelsen bygger på interviews med 72 unge⁶, 16 faglige aktører og 5 forældre samt materialestudier af forskningsrapporter og grå litteratur⁷. Ved grå litteratur forstås rapporter, som er udgivet af NGO'er og andre aktører udenfor forskningsinstitutionerne.

Kontakten til de unge er foregået gennem ungdomsuddannelsesinstitutionerne, hvor de unge selv har meldt sig til interview. De unges forbrug har ikke været et kriterium for visitationen, og der er således tale om tilfældige unge fra de deltagende erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. Interviewene er foregået på uddannelsesinstitutionen, hvor eleverne har fået mulighed for at deltage i interviewene i undervisningstiden (uden at få ulovligt fravær).

Uddannelsesinstitutionerne er udvalgt og opgjort ud fra kriterierne:

- At deres elevgrundlag rummer hhv. unge fra land, by eller begge dele
- At institutionerne er placeret i de tre landsdele Jylland, Fyn og Sjælland
- At både gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser er repræsenteret
- At der er tale om en ligelig kønsfordeling i deres samlede elevgrundlag

I alt har unge fra 9 ungdomsuddannelser deltaget i undersøgelsen.

De unge er i alderen 16-19 år og repræsenterer ligesom institutionerne en geografisk bredde. De er således elever på ungdomsuddannelser i Jylland, på Fyn eller på Sjælland, ligesom nogle af dem kommer fra store byer (fx København og Esbjerg), mens andre er fra mindre byer eller landområder (jf. metodebilag).

Der har deltaget 16 faglige aktører i undersøgelsens interviews. Aktørerne er bl.a. forebyggelses- og rusmiddelkonsulenter⁸ og favner ligeledes en geografisk bredde. Disse interviews afdækker sammen med et fokuseret materialestudie både aktuel erfaringsbaseret viden og forskning. Aktørinterviews har samtidig bidraget til perspektivering af undersøgelsens resultater.

⁵ Uddybende beskrivelse af metode findes i bilagsmateriale.

⁶ 34 mænd og 38 kvinder i alderen 16-19 år

⁷ Materialestudiet omfatter primært litteratur og forskning relateret til hash eller andre rusmidler (udover alkohol).

⁸ For uddybning af fagaktører henvises til bilag.

De fleste interviews med aktører er foregået som webinterviews via Team, mens øvrige interviews er foregået som face-to-face-interviews eller over telefon.

Forældrene, som har deltaget i undersøgelsen, er rekrutteret via foreningslivet og har alle børn i alderen 15-23 år. Forældreinterviewene har primært afdækket:

- forældrenes tillid til egne kompetencer ift. at forebygge et forbrug af rusmidler hos deres børn
- forældrenes kendskab til deres teenagebørns forhold til og evt. erfaringer med rusmidler
- forældrenes strategier ift. at håndtere deres teenagebørns eventuelle kendskab til og robusthed overfor rusmidler

Forældreinterviewene er foregået over telefon og udgør en begrænset del af undersøgelsens datagrundlag. De indgår derfor ikke som en del af undersøgelsen metodiske fundament. Interviewene med forældre har primært haft til formål at fungere som en supplerende stemme til aktørernes og de unges udsagn om forælderoller.

Definitioner og terminologier

Alkoholforbrug defineres i undersøgelsen ud fra typologier baseret på forskningspublikationen ”Unge, alkohol og stoffer”⁹. Her sondres mellem hhv. ”forsigtige alkoholbrugere”, som har et meget lavt alkoholforbrug” og ”moderat stabile” alkoholbrugere, som har et ikke-risikobetonet alkoholforbrug og endelig unge med ”kronisk højt” alkoholforbrug. Derudover definerer forskerne yderligere en typologi i form af unge, der har et højt alkoholforbrug, som topper i 18-19-års alderen (og overstiger Sundhedsstyrelsens risikogrænser) for derefter at aftage¹⁰.

Vi har i interviews spurgt de unge til deres kendskab til og forbrug af cannabis, hash mv. De unge anvender hyppigst udtrykket, at ”de har røget hash”, hvorfor denne terminologi af formidlingsvenlige årsager nævnes i notatet. Hash dækker således i nærværende notat både over skunk, hash og cannabis.

I undersøgelsen afdækkes hash-forbruget med brug af kategorierne:

- Har aldrig prøvet hash
- Har stiftet bekendtskab med hash: Prøvet hash en eller få gange.
- Har et jævnlige forbrug: 10 gange årligt eller mere.

Det er i den sammenhæng især de unge med et jævnlige forbrug, som skaber bekymring, da de ofte har problemer med at gennemføre en uddannelse. Men da det jævnlige forbrug starter med at prøve det en enkelt gang eller to er denne kategori også vigtig ift. et forebyggelsesperspektiv.¹¹

⁹ Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, redigeret af Margaretha Järvinen, Sociologisk Institut, Københavns Institut, 2018

¹⁰ Disse unge kommer oftest fra ressourcestærke familier og er typisk indskrevet på gymnasiale uddannelser

¹¹ ”Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, redigeret af Margaretha Järvinen, Sociologisk Institut, Københavns Institut, 2018

Hovedparten af de unge i undersøgelsen, som har røget hash, har gjort det ved at ryge. Kun få angiver, at de har prøvet det gennem fx kager eller slik. Der refereres derfor i undersøgelsen til forbrug af hash som ”at ryge hash”.

4. De unges forbrug af alkohol

Alkoholdebut

Næsten alle de unge i nærværende undersøgelse (96 pct.) har prøvet at drikke alkohol. Størstedelen af disse unge (67 pct.) havde deres alkoholdebut, da de var i alderen 14-16 år, med en overvægt i 15-årsalderen. Alderen for alkoholdebut er i deltagergruppen den samme på tværs af landet – samt i og udenfor byerne.

CITAT, UNG

Jeg fik lov at drikke, da jeg var 15 år. Det var noget, mine forældre bestemte. Jeg skulle være gammel nok til at kunne styre det.

Jeg drak alkohol første gang i 9. klasse. Jeg havde ikke lyst til at drikke alkohol før det. Det var folk okay med. Det var først, da jeg startede på efterskole, at jeg rigtig begyndte at drikke.

Flere undersøgelser viser da også, at danske børn og unge generelt har en senere alkoholdebut end de havde for 20 år siden¹². Resultatet for nærværende undersøgelse er således i tråd med andre undersøgelsesresultater. Der ses dog de seneste år en tendens til, at denne positive udvikling er stoppet - især blandt 15-årige drenge.¹³

Tidligere undersøgelser viser også, at det særligt er ved overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse, at de unges forbrug af alkohol øges. Dette bekræftes også af de unge i denne rapport, der peger på, at de typisk er begyndt at drikke lidt i løbet af 9. klasse, men at det egentlige forbrug startede ifm. overgangen til ungdomsuddannelse.

Der er blandt undersøgelsens unge ingen kønsforskel på alderen for alkoholdebut.

Der er stor forskel på de interviewede unges forbrug af alkohol. Mens 4 pct. aldrig har prøvet at drikke alkohol, er der 10 pct. af de unge, der næsten aldrig drikker. Dette tilskrives de primært, at de dyrker elitesport eller har en religiøs overbevisning, som taler mod at indtage alkohol. Men der er også unge, som bare

¹² 1998 havde gennemsnitligt 66 pct. af de 11-årige (flest drenge med en andel på 74 pct.) prøvet at drikke alkohol. Dette tal var i 2018 faldet til 14 pct. (fleste drenge, hvor andelen var 20 pct.), Sundhedsstyrelsens Nøgletal, 2019.

¹³ Bl.a. "Unge alkoholkultur", Tolstrup og Demant m.fl., 2019

ikke har lyst til at drikke. Der er tale om, hvad der i forskning defineres som forsigtige alkoholbrugere¹⁴.

CITAT, UNGE

Jeg har spillet fodbold på meget højt plan og er først nu begyndt at drikke alkohol. Jeg drikker alkohol til fester, i byen eller til familie-tam-tam, men drikker meget lidt. Jeg vil gerne holde min form.

Jeg drikker meget lidt. Jeg har aldrig prøvet at være rigtig fuld. Jeg kan ikke lide at slippe kontrollen og kan ikke lide den følelse, som alkohol giver én.

Jeg går ikke i byen. Jeg er med til private fester, men jeg drikker ikke så meget. Det er både, fordi jeg dyrker sport, men det er egentlig også bare en holdning.

Mere end 2 ud af 3 af undersøgelsens unge drikker alkohol hver eller hver anden weekend, mens ca. hver tiende fortæller, at de drikker flere gange om ugen og store mængder. Denne tiendedel har et kronisk højt alkoholforbrug og ligger – iflg. deres eget udsagn – over risikogrænsen, som Sundhedsstyrelsen definerer. Men også de andre unge, som drikker hver eller hver anden weekend, angiver selv, at de har et relativt stort forbrug og ofte er fulde ifm. alkoholindtaget.

Her viser tidligere forskning, at cirka hver femte ung i alderen 15-20 år i Danmark overskrider Sundhedsstyrelsens risikogrænse – dvs. drikker flere end 14 og 21 genstande om ugen for hhv. kvinder og mænd¹⁵.

Der er generelt ikke den store forskel på, hvor ofte hhv. drenge og piger i denne undersøgelse drikker. De unge angiver dog selv, at drengene oftest drikker større mængder end pigerne.

Hvorfor drikker de unge?

Der er ikke én, men mange forskellige grunde til, at unge drikker alkohol (eller indtager andre rusmidler). Der er dog også et tydeligt mønster, der går igen ift. alkoholvaner hos de unge i undersøgelsen – uanset køn, alder eller landsdel. Det er ud fra dette mønster, at der her søges at give en forklaring på de unges forbrug af alkohol.

De unge i undersøgelsen tilkendegiver, at de forbinder indtagelsen af alkohol med festligt socialt samvær. De drikker sjældent eller aldrig alene.

¹⁴ Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, redigeret af Margaretha Järvinen, Sociologisk Institut, Københavns Institut, 2018

¹⁵ Bl.a. ”Unge alkoholkultur”, Tolstrup og Demant m.fl., 2019

CITAT, UNGE

Det er en social ting. Jeg drikker kun alkohol sammen med andre.

Det (at drikke alkohol, red.) er en social ting. Man kan da godt kan tage et glas vin til maden, men man drikker sig ikke fuld alene.

Når jeg drikker, er det fordi vi er til fest eller skal i byen. Jeg drikker aldrig alene.

Nedenstående sætninger er undersøgelsescitater, der går igen i interviews med mange af de unge i undersøgelsen. Der er således tale om de unges gennemgående fortælling om, hvorfor de drikker alkohol.

Det er i den sammenhæng interessant, at de unge i høj grad bruger ”man” i stedet for at sige ”jeg”, når de beskriver baggrunden for at drikke. De unge flytter således motivet for alkoholindtagelsen over på et fælles ansvar, hvor de i andre sammenhænge anvender ordet ”jeg”, når de fortæller om vaner og forbrug.

Udvalgte gennemgående svar fra unge på spørgsmålet ”Hvad er typisk grunden til, at du drikker alkohol?”:

- Man bliver mere åben overfor at møde nye mennesker.
- Det løsner stemningen.
- Man får mere mod til at gøre flere ting.
- Man er en del af fællesskabet og det sociale liv.
- Man vil gerne være med i druklege.
- For at få effekten - ikke fordi det smager godt.
- Alkohol gør det hele lidt sjovere.

Det er gennemgående, at de unge forbinder det med en vej til fællesskabet at drikke alkohol. De italesætter det, som tidligere nævnt, ikke som et ydre pres, hvor de andre ønsker, at de skal drikke. De oplever det i stedet som et selvskabt pres for at blive/være en del af fællesskabet omkring en fest eller social aktivitet. Alkohol opleves således at være en potentielt ekskluderende faktor, hvis de unge vælger ikke at drikke.

CITAT, UNGE

Det er lidt en selvfølgelig (at drikke, red), hvis man gerne vil være en del af fællesskabet.

Det er generelt vurderingen hos de unge, at det er i orden at være med til festerne, selv om de ikke drikker eller kun drikker lidt. De synes bare ikke, at det er så sjovt at være med til en fest, hvor der er drukspil, som man står udenfor, eller hvor de andre deltagere bliver meget berusede, mens man selv er ædru.

De unges syn på eget alkoholforbrug

Undersøgelsens unge udtrykker, at der oftest bliver drukket meget til festerne, men at det er forskelligt, hvor meget de selv drikker.

CITAT, UNG

Jeg drikker kun, når jeg har lyst til det. Det er ikke altid, jeg bliver fuld, men jeg kan godt lide smagen af øl.

De unge, som angiver at drikke alkohol, har næsten alle perioder, hvor de ikke drikker så meget. Det kan være pga. sport, fritidsjob eller eksaminer, men de oplever også, at der er andre unge, som har et mere fast og højere forbrug af alkohol.

De unge i undersøgelsen ser ikke selv et mønster ift. hvad der kendetegner de unge, der drikker mest. Forskning har dog afdækket, at binge-drinking er mest udbredt blandt unge med forældre i højeste socialgrupper, mens det er unge med problemer omkring skolefravær, konflikter og/eller misbrug i hjemmet mv., der har størst risiko for at få alkoholproblemer¹⁶.

Mange af de unge fortæller i interviews, at det både er til private fester, i byen og på uddannelsesinstitutioner, at der bliver drukket meget. Det er dog iflg. de unge ikke så meget den alkohol, som indtages til festerne på ungdomsuddannelsesinstitutionen, de oplever som førende til risikoadfærd.

CITAT, UNG

Og det er ikke fadøllene på skolen, som unge bliver mest fulde og syge af. Det er alt det, man tager før eller efter eller i det skjulte.

Flere af de unge udtrykker, at de er lidt trætte af det negative fokus, som de oplever, at offentligheden sætter på deres festkultur og -vaner. De vil hellere i en dialog med skoleledelse og forældre mv. om at understøtte gode vaner end at skældes ud for noget, som de ikke finder rimeligt.

CITAT, UNG

Det er da rigtigt, at gymnasieelever drikker for meget. Men det gør andre unge altså også.

Alkoholvaner og -forbrug anses da generelt heller ikke som et problem af undersøgelsens unge. De unge oplever, at de og deres venner er fornuftige ift. deres forbrug af alkohol (og rusmidler). Kun få af de unge tilkendegiver, at de har venner, der har så stort et forbrug af alkohol, at de mener, at de har brug for hjælp. Ingen af de unge tilkendegiver, at de selv har et for stort forbrug af alkohol.

Dette kan dels skyldes, at de unges forbrug ikke er for højt, men kan også skyldes, at det for den enkelte kan være svært at se og erkende, at man drikker for meget.

¹⁶ Bl.a. "Unges alkoholkultur", Tolstrup og Demant m.fl., 2019

Fagaktører fortæller da også, at de i deres rådgivningstilbud sjældent møder unge, som selv henvender sig. Oftest er det fx forældre, lærere eller pædagoger, der henvender sig på vegne af den unge.

Opfattelsen af fornuftige fest- og alkoholkulturer strækker sig ofte til at tælle hele deres uddannelsesinstitution, mens mange af de unge til gengæld har negative opfattelser af forbruget hos unge på andre uddannelsesinstitutioner og/eller i andre byer. Nogle af de unge har derfor peget på, at undersøgelsen har skullet favne bestemte skoler, ”hvor man drikker rigtig meget og også tager stoffer”.

Der kan her være tale om overleveringshistorier, hvor det ”bare er noget alle ved” eller hvor de unge ”kender nogen som har sagt”, at der bliver drukket meget og/eller solgt rusmidler fra en bestemt skole eller et særligt lokalområde. Opfattelsen af andres forbrug som væsentligt højere end deres eget, er iflg. forskning udbredt blandt mange unge¹⁷ og betegnes som flertalsmisforståelser. Unge tror således ofte, at andre unge drikker væsentligt mere end dem selv. Dette er både problematisk, hvis det er med til at presse forbruget opad, fordi man tænker, at det er normen at drikke meget. Samtidig kan det også være med til at normalisere et forbrug, der er for højt, men som stadig er lavere end det forbrug, som de tror, at andre har.

Kombination af alkohol og andre rusmidler

Knap halvdelen af de unge i undersøgelsen (49 pct.) har prøvet andre rusmidler end alkohol – primært hash¹⁸. Alle de unge, som har prøvet andre rusmidler, tilkendegiver, at de også har et forbrug af alkohol.

Alle de unge, der har prøvet andre rusmidler, har røget hash, men derudover har en lille gruppe også prøvet andre former for rusmidler, bl.a. coke og amfetamin.

Mange af undersøgelsens unge angiver, at det typisk ikke er i de samme situationer, at de drikker alkohol og ryger hash. Hvor alkohol er forbundet med fest og aktivitet, forklarer de, at hash i højere grad bruges i mere stille, sociale sammenhænge og/eller i forbindelse med nedkobling efter fest.

CITAT, UNGE

Folk ryger tit efter fester, hvor man lige tager hjem til nogle venner efter en tur i byen eller en fest.

¹⁷ Bl.a. Tversky, A., & Kahneman, D. (1975). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. In *Utility, probability, and human decision making* (pp. 141-162). Springer Netherlands og Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet. / Balvig, Flemming; Holmberg, Lars; Sørensen, Anne-Stina. København: Djøf Forlag, 2005. 4.

¹⁸ Også øvrige undersøgelser afdækker, at hash er det mest udbredte stof blandt de danske unge (bl.a. ”Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, redigeret af Margaretha Järvinen, Sociologisk Institut, Københavns Institut, 2018; ”Trivsel og brug af rusmidler blandt danske unge 2014-2019”. Center for Rusmiddelforskning 2020; ”Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. Narkotikasituationen i Danmark – delrapport 1, Sundhedsstyrelsen 2020).

Jeg gør det typisk ikke samtidig med, at jeg drikker alkohol, men efter en fest. Man bliver jo ret afslappet af det, og alkohol har jo lidt den modsatte effekt.

En del af de unge, som ikke selv ryger hash, angiver dog, at der ofte er andre, der ryger til festerne. Men at disse unge falder lidt udenfor festen, hvis de ryger for meget og/eller bliver sløve.

CITAT, UNG

Der er mange, der ryger til fester og det er fint nok, hvis de kan styre det og ikke bliver sløve. Hvis der er nogle, der er helt væk, så gider man dem jo ikke.

De unge, som har et fast forbrug af både hash og alkohol, har iflg. undersøgelsens unge og aktører ofte andre udfordringer, fx med skolegang og sociale problemer. Det er således vurderingen fra de interviewede aktører, som har kontakten med unge i alkohol- og rusmiddelmisbrug, at forbruget hos nogle unge er startet som følge af øvrige problemer, hvor rusmidlet har været en vej væk fra ensomhed, problemer i familie eller skole osv. For andre unge har det omvendte været tilfældet, således at der er tale om et festforbrug, som er kommet ud af kontrol, og som har forårsaget problemer på andre områder, bl.a. i skolen.

Hvordan størrelsesforholdet er mellem de to grupper, har aktørerne ikke et konkret og ensartet bud på. Nogle aktører peger på en 50/50- fordeling, mens andre aktører anser der for at være en overvægt af unge, som har sociale problemer med sig fra hjemmet forud for debuten med rusmidler.

5. De unges kendskab til og forbrug af hash

Introduktion til rusmidler

Knap halvdelen af de unge i undersøgelsen har prøvet at ryge hash, mens mere end to tredjedele af de unge i undersøgelsen er blevet tilbudt hash eller andre rusmidler. Langt hovedparten af de unge er blevet tilbudt det af venner eller bekendte, mens enkelte har fået en pop-up på Snapchat eller fået en flyer.

Godt en tredjedel af undersøgelsens unge er blevet tilbudt hash eller andre rusmidler under en bytur eller bare ved færden i byen i aftentimer. Uopfordrede tilbud om rusmidler fra fremmede personer opleves primært af unge, der færdes i aften- og nattetimer i de større byer, og det er da også især de unge, som er gamle nok til at gå i byen, der primært oplever tilbud om køb af hash eller andre rusmidler fra fremmede.

CITAT, UNG

Jeg har tit fået det tilbudt, når jeg er i byen, hvor der er nogen, der kommer hen og prikker os (den unge og venner, red.) på skulderen, når vi står i baren og venter på at bestille.

Det sker næsten hver gang, vi er på xxx (navn på bar, red.). De kommer oftest hen til mig, når jeg står alene eller med en anden og spørger, om vi skal have noget. Det sker ikke særligt tit, når vi står flere sammen.

Der er dog også enkelte unge i de mindre byer, der fortæller, at de oplever at få tilbud om at købe hash eller andet fra fremmede, når de i lokalsamfundet er på vej til bussen eller indkøb.

CITAT, UNGE (MINDRE BYER)

Jeg har to gange prøvet, at der er nogen, der spørger mig, om jeg vil købe. Den ene gang var jeg alene, og den anden gang var vi nogle venner sammen. Så spørger de om vi vil med til xxx (et bestemt sted i mindre by, red.) og prøve noget hash, skunk eller nogle piller.

Der er nogen, der sælger det (hash, red.) nede ved spejderhytten. Det er ældre mænd, som kører rundt med det. Før var de ved skolen om aftenen, men så kom SSP. Så nu er de rykket til hytten i stedet for.

Generelt er det dog kun få unge fra mindre byer, der i deres lokalområde har fået tilbudt rusmidler fra fremmede. De har derimod i samme omfang som andre unge fået det tilbudt, når de har været i byen eller til fest i nærliggende større byer, fx Esbjerg eller Odense.

CITAT, UNG

Det sker hver gang, jeg går i byen i xxx (anonymiseret af red.). Det er bl.a. coke og LSD, de tilbyder. Jeg takker pænt nej. Det har ikke været inde på klubber og diskoteker. Det har været udenfor.

Ingen af de unge i undersøgelsen fortæller, at de har taget imod de tilbudte rusmidler fra fremmede. De finder det mere sikkert at købe fra personer, de selv eller deres venner kender. Det samlede billede viser da også, at de unge primært tilbydes hash og andre rusmidler i private sammenhænge, ligesom det også er gennem venner, at de selv er opsøgende. Undersøgelsens unge, der har prøvet at ryge hash, har således ikke købt det på gaden, men har fået det via venner, søskende eller købt det af ”kendte” sælgere, som de har tillid til. Flere af de unge fremhæver, at de har ældre venner eller søskende, som har hjulpet dem med at navigere i købet.

CITAT, UNGE

Det er altid min søster, der køber hash til mig. Det er bare mere trygt og sikkert, fordi hun ved, hvad hun køber.

Jeg har røget hash et par gange. Da var det sammen med venner, hvor vi delte. Det var en af mine venner, der havde det med.

Jeg har prøvet at tage hash et par gange. Jeg har selv købt det gennem en pusher, som mine venner anbefalede.

I 2019 foretog Center for Rusmiddelforskning en spørgeskemaundersøgelse blandt danske unge i alderen 15-25 år¹⁹. Undersøgelsen kiggede bl.a. på hvilke distributionskanaler, de unge anvender, når de erhverver sig illegale rusmidler som cannabis, kokain, amfetamin og ecstasy/MDMA. Undersøgelsen konkluderer, at de unge i høj grad får adgang til stofferne via venner, klassekammerater og familier mv. Det samme ses i nærværende undersøgelse. Nye distributionsformer (”hvide bude” og sociale medier mv.) fungerer som supplement, og ingen af de unge i nærværende undersøgelse har selv købt deres hash online. De ved dog ikke, om hashen, som de har købt af venner, er købt via sociale medier eller lignende.

Generelt er det oplevelsen hos de unge – uanset bopæl – at det er let at få fat på hash eller andre rusmidler. Også de unge, som aldrig selv har prøvet at ryge hash, udtrykker, at de er helt sikre på, at de ved, hvor og hvordan de kan få fat på det. Og som det fremgik ovenfor, har mange af de unge også fået det tilbudt i private sammenhænge af venner eller venners venner osv.

¹⁹”Erhvervelse af illegale rusmidler blandt danske unge 2019”, Søgaard, T.F., Pedersen, M.M., Pedersen, M.U., Center for Rusmiddelforskning, 2020.(Undersøgelsen er gennemført i 2019 og er baseret på et udtræk fra Danmarks Statistik, der afspejler et repræsentativt udsnit af danske unge i alderen 15-25 år).

Hvor det fx i København er åbenlyst, at de unge kan pege på Christiania, som en mulighed, er det i provinsen lige så tydeligt for de unge, hvem de skal gå til, hvis de ønsker at købe noget. Det gælder både for de unge, som har prøvet eller har overvejet at prøve at ryge, men også de unge, som hverken ryger eller drikker. De svarer, at de ved, hvem de skulle spørge, hvis de gerne ville købe hash.

CITAT, UNG

Det (forbrug og salg af hash, red.) er altså ekstremt udbredt heromkring. Alle ved, hvem der tager noget, og hvem der sælger.

Baseret på nærværende undersøgelse er der samlet ikke forskel på, hvor ofte unge i by og på land tilbydes hash og andre rusmidler. Der er således lige mange unge i store og små byer, som har prøvet at blive tilbudt hash af venner eller bekendte. Forskellen ligger i, om de også får tilbud fra tilfældige personer i det offentlige rum.

De unge i undersøgelsen er generelt enige om, at mænd får flere tilbud om at købe rusmidler end kvinder gør.

CITAT, UNG

Det er nok fordi, at mænd er mere friske og tilbøjelige til at sige ja (at de tilbydes køb af stoffer, red.).

Enkelte unge har også fået tilbudt hash af deres forældre, som ikke selv ryger, men som har ønsket at sikre, at deres teenagebørn ryger i trygge rammer i hjemmet. Dette hører dog til undtagelsen. Tre af undersøgelsens 72 unge har oplevet, at deres mødre har tilbudt dem at købe hash og være sammen med dem, når de ryger det.

CITAT, UNG

Min mor har tilbudt, at vi kan ryge hash sammen, hvis jeg gerne vil prøve det. Det var lidt for underligt, så det blev et nej tak.

Jeg var 18 år, den første gang jeg røg hash. Det var sammen med min søster og mor. Min mor røg ikke. Det var helt trygt og var en god oplevelse.

Hvad kendetegner de unges forbrug af hash?

Det er knap halvdelen af de unge i undersøgelsen, der har prøvet at ryge hash. Dette tal er på linje med tallene fra Center for Rusmiddelforskning (2020²⁰), der afdækker, at der i 2019 var knap 44 pct. af de unge under 25 år, der havde brugt cannabis.

Halvdelen af de interviewede unge, som har prøvet hash – altså omtrent en fjerdedel af undersøgelsens unge i alderen 16-19 år – har røget hash én eller få

²⁰ (2020). "Trivsel og brug af rusmidler blandt danske unge 2014/2015-2019", Pedersen, M.U., Pedersen, M.M., & Gonzalez, A.d.P. Center for Rusmiddelforskning, 2020.

gange. Få af de unge (5), som har prøvet hash, har eller har haft et egentligt forbrug, hvor de har røget mere end ti gange årligt.

Der er forholdsvist lidt flere drenge end piger i undersøgelsen, der har prøvet at ryge hash. Der ses samtidig et mønster ift. at de unge var ældre, da de prøvede at ryge hash, end de var, da de begyndte at drikke alkohol. De unge, der har prøvet hash, var i gennemsnit 16,4 år, da de røg første gang. Deres første erfaring med hash er for næsten alle de unge sket efter grundskolen – enten på efterskole eller efter start på ungdomsuddannelse.

Forskning peger da også på, at dét at prøve euforiserende stoffer kan betragtes som et ungdomsfænomen og oftest stopper med udgangen af ungdomsårene. Undersøgelser viser således, at det eksperimenterende brug af stoffer topper i aldersgruppen 16-19 år, og at meget få unge prøver rusmidler for første gang efter 20 års-alderen.^{21 22} For de unge i undersøgelsen skyldes deres stop af hash-forbrug både, at det ikke længere var spændende, eller at de havde dårlige oplevelser.

CITAT, UNG

Jeg har røget hash 9 gange, men de sidste 3 gange blev jeg dårlig af det og fik angst, mens jeg var skæv. Jeg har ikke røget siden.

Ligeledes viser undersøgelser, at et mere jævnlige forbrug af hash stiger i takt med de unges alder²³. Dette er også tilfældet i nærværende undersøgelse, hvor gennemsnitsalderen for de unge, der har røget hash mere end én gang er 19 år.

De unge i hovedstaden har generelt et større kendskab til og forbrug af hash (og andre euforiserende stoffer). Undersøgelsens unge er ift. alder, køn og uddannelsesretning den samme på tværs af landet, så forskellen kan således ikke tilskrives disse faktorer. Det højere forbrug i hovedstaden er også i overensstemmelse med undersøgelser fra bl.a. Center for Rusmiddelforskning²⁴, som peger på, at unge i København oftere brugere illegale rusmidler end det er tilfældet i andre regioner. En undersøgelse fra Statens Institut for Folkesundhed

²¹Det bekræftes ligeledes af Järvinen (2018), der baseret på data fra forskningsprojektet YODA (Youth, Drugs and Alcohol), som gennem 10 år har fulgt alkohol og stofbrug blandt 2000 tilfældigt udvalgte unge. Projektet følger således udviklingen i de unges rusmiddelbrug fra de var 15 i 2005 til de var 25/56 år i 2015. Undersøgelsen viser bl.a., at en relativ stor gruppe unge ryger hash som 18-19-årige, hvorefter gruppen, der har røget hash det seneste år, er aftaget, når de bliver 25-26 år gamle.

²²”Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. Narkotikasituationen i Danmark – del 1”, Sundhedsstyrelsen 2020 (Rapporten baserer sig på resultater af undersøgelse om udbredelse af stoffer i den voksne befolkning betegnet sundheds- og sygelighedsundersøgelsen, som er gennemført af Statens Institut for Folkesundhed. Undersøgelsen baserer sig på selvrapporeret forbrug i aldersgruppen 16-44 år.)

²³”UNG19 – sundhed og trivsel på gymnasiale uddannelser 2019”, Statens Institut for Folkesundhed, 2019

²⁴”Unge trivsel og brug af rusmidler i Gentofte Kommune”, faglig rapport fra Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet, 2020. Mads Uffe Pedersen og Michael M. Pedersen

fra 2019 viser også, at der forholdsmæssigt er flere unge i Region Hovedstaden end i resten af landet, der har prøvet at ryge hash.²⁵ Ligesom en undersøgelse fra Sundhedsstyrelsen ligeledes bekræfter forskellen mellem unge i Region Hovedstaden og de øvrige regioner²⁶.

De unge i nærværende undersøgelse kan overordnet deles i tre grupper, nemlig

- unge som selv vurderer, at de aldrig vil ryge hash
- unge som udtrykker, at de er fristet til at prøve at ryge hash
- unge som udtrykker, at de har prøvet at ryge hash

De unge, som udtrykker, at de aldrig vil ryge hash, udgør næsten halvdelen. Hertil kommer, at en stor del af de unge, som har prøvet at ryge hash én eller få gange, fortæller, at de ikke kunne finde på at prøve det igen. De fleste fortæller selv, at de har villet prøve at ryge hash en enkelt gang for nysgerrighedens skyld og ikke har lyst til at prøve igen. Andre har haft en dårlig oplevelse, som afholder dem fra at prøve igen.

CITAT, UNGE

Jeg blev bare meget træt, og det er ikke noget jeg tænker, jeg skal gøre igen.

Jeg har prøvet det en enkelt gang, og det var slet ikke noget for mig.

Hvorfor ryger de unge hash?

I dette afsnit beskrives hvilke årsager, de unge selv peger på ift. at prøve hash eller andre rusmidler. De unge angiver mange og forskellige grunde til at have prøvet hash. Der er her ingen særskilte begrundelser for hhv. piger og drenge. Det går dog igen på tværs af landsdele og ungdomsuddannelser, at der er to drivende hovedforklaringer på de unges søgen mod og afprøvning af hash.

De unge begrundet således deres erfaringer eller lyst til at prøve hash med:

- Nysgerrighed – hvordan føles det i kroppen?
- At være en del af fællesskabet

Enkelte af de unge peger også på, at det er en måde, hvorpå de glemmer problemer i hverdagen.

Nysgerrighed

Det italesættes meget tydeligt hos undersøgelsens unge, at de er nysgerrige på det ukendte, og mange vil gerne på egen krop opleve, hvordan det føles at være påvirket af rusmidler som hash. De unge, som har prøvet eller har lyst til at prøve

²⁵”Sundhed og trivsel på gymnasiale uddannelser 2019”, Statens Institut for Folkesundhed, 2019.

²⁶”Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. Narkotikasituationen i Danmark – delrapport 1, Sundhedsstyrelsen, 2020

hash, har alle prøvet at være fulde og er opmærksomme på, at det er en anden form for rus, de opnår gennem hash. Nogle af de unge har også lyst til at prøve andre og hårdere former for rusmidler, men har en oplevelse af, at hash ikke er farligt, og det derfor ikke er forbundet med risiko.

CITAT, UNGE

Jeg var 17 år, da jeg første gang prøvede det på efterskolen. Derfra gik det hurtigt fra at være en gang imellem til at være noget, jeg gjorde hver dag. Det fik mig til at glemme mine problemer.

Jeg var nysgerrig. Så jeg prøvede det sammen med nogle venner til en fest, hvor der var en, der havde det med.

Jeg har overvejet at prøve hash engang i fremtiden. Det er jo ikke er farligt og jeg er lidt nysgerrig på, hvordan det egentlig føles.

Jeg tænkte om hash, at det er jo bare hash. Det er mere ved andre stoffer, at man skal tænke på abstinenser og sådan noget.

Dette er modsat andre unge, som netop fremhæver afhængighed og hashpsykoser som en grund til ikke at ryge hash. Men også ønsket om ikke at tabe kontrol over egen krop fylder meget hos nogle af de unge, som ikke har prøvet hash. Dette er især gældende for pigerne.

CITAT, UNGE

Jeg er virkelig bange for at få en psykose. Jeg har hørt om andre, der har troet, de kunne hoppe ud fra trapper og andre farlige ting.

En del af fællesskabet

Det er fælles for de unge, at de har prøvet at ryge hash, mens de har været sammen med venner og/eller søskende. Det er tit til private fester eller mindre sociale sammenkomster, at de unge har prøvet hash.

I lighed med oplevelserne omkring alkohol, italesætter flere af de unge, at hash kan være en del af fællesskabet til private fester og sociale sammenkomster. Det er således ikke på samme måde et party-element i forbindelse med fx forfester og fester på ungdomsuddannelserne, men i højere grad en del af det mere nære sociale liv.

Der er flere af de unge, som fortæller, at de har prøvet at ryge hash, men alligevel ikke rigtigt. De lod, som om de røg eller inhalerede ikke.

CITAT, UNGE

Jeg var fuld og ville gerne prøve det. Jeg blev revet med strømmen - alle de andre røg.

Jeg vil jo gerne være med i fællesskabet og er også nysgerrig på, hvad det er. Jeg inhalerer det ikke rigtigt - det tør jeg ikke.

De unge peger dog også på, at det er okay at være med til hyggesammenkomsterne, hvor der ryges hash uden selv at ryge. Men man bliver typisk spurgt, om man har lyst.

CITAT, UNGE

Når man først har sagt nej, så spørger de andre heller ikke igen sammen aften. Så skal man bare selv sige til, hvis man har ombestemt sig.

Det er da tit, at der sidder nogle med, der ikke ryger. Det er helt fint, og det respekterer alle da.

De unge, som ikke ryger, udtrykker, at det ikke er lige så sjovt at deltage, når alle de andre ryger, fordi hashen påvirker og sløver de andre. De unge, som selv ryger, oplever således ikke fællesskabet som havende en ekskluderende karakter på samme måde, som de unge, der ikke ryger.

De unge i undersøgelsen fortæller, at de ikke har røget hash alene. De har somme tider overvejet det for at falde ned efter fest eller en presset oplevelse, men har altid røget det sammen med én eller flere venner eller søskende.

Nogle af de unge fremhæver, at de prøvede hash første gang, da de var på efterskole.

CITAT, UNGE

I folkeskolen, så synes jeg, at dem, der tog stoffer, var nogle andre typer end mig, men på efterskolen var det mere normalt.

Da jeg var på efterskole, blev der røget meget hash. Mange på efterskoler prøver grænser af. Jeg kan huske, at der var én, der stoppede, fordi han fik psykose. Men vi så det ikke som noget særligt at ryge hash.

De andre fra efterskolen gjorde det en nat, så jeg tænkte, at det kunne da være meget sjovt at prøve det også. Vi var jo alligevel en masse, der gjorde det sammen, så der kunne jo ikke rigtig ske noget ved det.

Risikovillighed og andre rusmidler

De unge udtrykker generelt alle, at de ikke løber nogen risici, når de ryger hash (eller andre rusmidler). De oplever, at de undgår farlige situationer ved kun at købe fra personer, som de har tillid til og kun indtage rusmidlerne i situationer, hvor de er sammen med andre. Samtidig er det udbredt blandt mange unge at researche på nettet ift. at vurdere, hvad de enkelte stoffer indeholder, og hvilke bivirkninger de har osv. De unge har generelt tillid til hash, og flertallet sidestiller det med alkohol i forhold til risici. Dem, der vælger det fra, gør det således ikke nødvendigvis pga. risiko, men fordi de ikke ønsker en virkning, hvor de bliver sløve.

De unge beskriver således, at de meget gerne vil vide, hvad hash gør ved deres krop, og mange af de unge har researchet på, hvad de anser for sikkert og ikke sikkert at prøve. Der er således dels en gruppe af unge, som forlader sig på, at deres venner og søskende har undersøgt, hvad der er i orden og farligt at prøve, og dels en gruppe, som selv kaster sig ud i at søge viden på nettet om hashens bivirkninger, renhed, langvarige følger osv. Dette gælder også for andre typer af rusmidler.

CITAT, UNGE

Måske vil jeg gerne prøve noget (andet rusmiddel, red.) engang. Hvis alle andre også tager det, kunne jeg godt være klar på at prøve det.

Jeg har læst meget på nettet. Jeg var nysgerrig på det ukendte og på hvordan jeg ville få det efter at ryge eller tage coke.

Nogle af de unge har en meget stor viden omkring forskellige typer af rusmidler, mens andres viden er mere begrænset. Alle de unge, der ryger hash, føler sig imidlertid ret sikre på, at de har helt kontrol over situationen og eget forbrug.

Størstedelen af undersøgelsens unge har generelt stor tillid til hash, mens de er mere skeptiske overfor andre typer af rusmidler. Her er de bange for, hvad stoffet indeholder, og om der er risici forbundet med indtagelsen. Men hvis deres venner eller research har oplyst dem, om at stoffet ikke er farligt, er enkelte af de unge klar på at prøve coke, amfetamin, svampe eller andre rusmidler. Få af de unge i undersøgelsen har prøvet andre og hårdere stoffer (hver tiende af de unge), men flere udtrykker, at de føler sig fristet til at prøve især kokain. De unge, som har prøvet andre rusmidler, har også alle tidligere haft et forbrug af alkohol og hash.

Det er en oplevelse hos mange af de unge, at det er normalt at prøve grænser, når man er ung – også ift. at ryge hash eller andre typer af rusmidler. Flere af de unge italesætter, at de har en form for bucket list over ting, som de gerne vil prøve, når de er unge.

CITAT, UNGE

Jeg kan så krydse det (coke) af på listen over ting, der skal prøves, mens jeg er ung.

Jeg har røget hash og har også overvejet at prøve coke engang i fremtiden.

Der er en særlig grad af opmærksomhed hos pigerne ift. risiko for påvirkning af stoffer i alkohol. Her er de både på forkant opmærksomme for hinanden (holder øje med hinandens drikkevarer), men er også hurtige til at ringe 112 eller kontakte skadestue, hvis de bliver i tvivl om, der har været stoffer i deres drinks.

De unge er også særligt opmærksomme, hvis det handler om stoffer, som de på forhånd har hørt omtalt som farlige. Det er en udbredt opfattelse blandt de unge i undersøgelsen, at de skal forsøge at undgå MDMA, hvis risici har fået meget omtale i pressen.

Der er som tidligere nævnt få af de interviewede unge, der har prøvet andre rusmidler end hash. Det er typisk kokain og svampe, som de unge har prøvet. Flere af de unge peger på, at de oplever det som spændende og mindre farligt at eksperimentere med svampe og kokain. Nogle af de unge, ser det dog også som et eksperiment for deres krop at prøve svampe. De oplever det ikke som farligt, men som en spændende rejse.

CITAT, UNG

Jeg synes, at det er spændende af afprøve, hvor langt man kan gå med sin krop og eksperimentere lidt.

Hvor søger de unge råd og hjælp?

De unge er i undersøgelsen blevet spurgt om, hvor de søger råd og vejledning, når og hvis de bliver bekymrede for eget eller venners forbrug af alkohol og rusmidler. 4 ud af 5 af undersøgelsens unge har således venner, der har prøvet hash eller andre former for rusmidler.

Det er gennemgående, at de unge som udgangspunkt ikke er særligt bekymrede. Hverken for deres eget eller venners forbrug. Enkelte af de unge i undersøgelsen har selv oplevet at have haft et misbrug, og de fortæller, at de ikke selv var opmærksomme på misbruget, men at det var uddannelsesinstitutionen, som opdagede det og tog handling på det. Det var ikke deres forældre, som opdagede det. De formåede at holde misbruget skjult for familien. Og deres venner blandede sig ikke.

CITAT, UNG

Jeg har prøvet at have nogen tæt på, som har haft svært ved at styre alkohol og hash. Og der er også nogen, som både tager og sælger coke. Men man skal altså være meget tætte, før man blander sig. Man snakker i stedet med andre og fælles venner om det.

Mange af de unge fortæller således, at de har venner, som har et stort forbrug af alkohol, hash og/eller kokain og piller, men at de ikke blander sig. De unge er forsigtige med at sætte spørgsmålstegn ved andres beslutninger og frihed til selv at prøve grænser. Andre unge fortæller, at de holder op med at omgås de venner, som har et stort forbrug af rusmidler.

Kun få af de unge har prøvet at gøre noget ift. at ændre deres venners vaner. Der er dog enkelte af unge, som fx har taget kontakt til deres uddannelsesinstitutions studievejledere eller har konfronteret deres ven direkte.

CITAT, UNG

En del af drengene tager stoffer i byen, både hash, svampe, coke, emma og andre ting. Hvis noget er rigtig slemt, siger jeg det til dem. Min bedste veninde drikker rigtig meget for tiden. Det blev jeg bekymret over og sagde det til hende. Vi har snakket om det flere gange.

Flere af de unge fortæller, at de ville prøve at kontakte vennens søskende, hvis de blev bekymrede. Det er deres vurdering, at det er bedre end at inddrage forældrene.

CITAT, UNG

Hvis der er noget, man er bekymret for, ville jeg snakke med vennens ældre søskende, men ikke hvis det er noget akut. Så ringer jeg 112.

Jeg ville selv synes, at det var rart, hvis nogen kom til mig, hvis de var bekymrede for min lillesøster.

De unge fortæller i interviews, at det ikke er forældrene, som unge vender sig mod, hvis de er ude i et misbrug. Det er typisk heller ikke forældrene, som opdager det (iflg. de unge). Det er ofte den unges venner, at han/hun henvender sig til, hvis noget går galt.

CITAT, UNG

En af mine venner var langt væk på stoffer og havde taget toget til København i meget lidt tøj på en vinterdag. Han var slet ikke sig selv, men ringede til os på vejen derover, hvor han var uklar og næsten ikke kunne tale. Vi ringede til politiet, og de hentede ham på hovedbanegården. Så kom han i behandling.

De unge er generelt ret entydige i deres svar ift. hvad de vil gøre, hvis de oplever, at deres venner bliver dårlige ifm. med indtag af hash eller andre rusmidler. Her er de hurtige til at svare, at de vil ringe 112, hvis de oplever, at en af deres venner bliver dårlig eller opfører sig mærkeligt.

De er ekstra opmærksomme, når der er nogen i selskabet, som har taget MDMA, som de alle peger på som særligt farligt. Der er dog også nogle af de unge, som laver en vurdering af, hvorvidt den voldsomme rus (fx black out) skyldes alkohol eller andet og lader venen sove rusen ud, før de ringer.

Kun en enkelt af undersøgelsens unge har sagt ja til at prøve nogle piller, som hun ikke vidste, hvad var, men som hun fik tilbudt af venner. Andre har dog prøvet piller, som de har fået oplyst, hvad var, men uden at kunne vide sig sikker på det. De har stolet på deres venner, som har givet dem pillerne.

Enkelte af de unge i undersøgelsen har selv været på sygehuset som følge af forgiftning med rusmidler. Det har været deres venner, som har bragt dem derud. Og de unge har efterfølgende talt med deres forældre om det.

CITAT, UNG

Jeg kom akut med ambulancen. Mine venner opdagede, at jeg var dårlig og fik tilkaldt hjælp. Jeg fortalte min far om det bagefter.

Alle de interviewede unge tilkendegiver, at de har sagt nej til at prøve rusmidler, som de har fået tilbudt af fremmede, uden at vide, hvad det var.

6. Forældrenes rolle

Næsten alle unge i undersøgelsen angiver, at de har talt med deres forældre om alkohol, men ikke om rusmidler.

Forældrenes indflydelse på de unges alkoholforbrug

De unge har meget forskellige retningslinjer med sig fra hjemmet ift. alkohol. De fleste unge fortæller, at de har fået anbefalinger eller regler omkring, hvornår de måtte begynde at drikke og hvor meget. Der er dog også unge, som fortæller, at de har haft meget frie rammer for alkohol, hvor forældrene alene har lagt op til, at de har tillid til den unges egen dømmekraft. Flere af de unge, som kommer fra hjem med fraskilte forældre fortæller, at de har haft forskellige retningslinjer hos mor og far.

CITAT, UNG

Mine forældre har haft forskellige regler for mig. Min far har kørt en mere streng linje med regler om, at der først var alkohol fra 9. klasse og sådan noget. Hos min mor var der mere løse regler.

De unge tilkendegiver generelt, at reglerne i hjemmet har påvirket deres alkoholdebut, men også deres senere forbrug. Nyere forskning peger på, at de fleste forældre til børn i alderen 11- 17 år selv oplever, at de har påvirket deres børns alkoholforbrug ift. at drikke mindre eller helt undlade at drikke²⁷.

Mange af de unge i nærværende undersøgelse har haft regler ift. omfang/mængder af alkohol, fx max 5 øl. Selvom de ikke har overholdt reglerne, har de alligevel lagt en begrænsning på deres forbrug. De unge peger således på, at de har lyttet til deres forældre – også selvom de ikke nødvendigvis har overholdt forældrenes retningslinjer. De tilkendegiver, at de har forsøgt at begrænse deres forbrug i forhold til at overskride grænserne mindst muligt. . Dette er i overensstemmelse med resultater påvist af Järvinen (2018), som bl.a. undersøgte sammenhængen mellem familiernes alkoholregler og de unges binge-drikning. Her påvistes det bl.a., at unge med strenge regler binge-drikker mindre end unge med mere lempelige regler. Dette tilskrives det stærke normative pres i retning af fuldskabsorienteret druk blandt danske 18/19-årige.²⁸

²⁷”Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, redigeret af Margaretha Järvinen, Sociologisk Institut, Københavns Institut, 2018.

²⁸ (”Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, redigeret af Margaretha Järvinen, Sociologisk Institut, Københavns Institut, 2018).

De unge peger i nærværende undersøgelse på, at det er vigtigt, at forældrenes regler forekommer rimelige. Ellers kan de unge – iflg. deres eget udsagn - lige så godt helt lade være med at overholde reglerne.

CITAT, UNGE

For strenge regler giver unge mere lyst til at prøve ting og bryde reglerne.

Der skal være åbenhed, og restriktioner skal være rimelige.

De unge fremhæver, at det er vigtigt med et tillidsbånd mellem forældrene og de unge, så de også tør fortælle, hvis de har brudt reglerne og måske har fået det dårligt. De unge synes, at det har været rart, når deres forældre har taget en snak med dem uden løftede pegefingre.

CITAT, UNG

Så ved man, at man kan stole på sine forældre, og de stoler på os. Det er vigtigt, at man som ung har lyst til at kontakte sine forældre, hvis noget går galt, eller man har brug for hjælp.

Forældrenes forventede reaktioner er således i høj grad med til at påvirke de unges adfærd, når de drikker, ryger hash eller tager andre rusmidler.

De unge i undersøgelsen sonderer selv mellem tre typer af forælderroller og reaktioner ift. alkohol:

- Forældre, som rådgiver og forsøger at få de unge til at følge retningslinjer, der af de unge opleves som rimelige. De unge, som har haft, hvad de oplever som rimelige retningslinjer, tilkendegiver samtidig, at de har et tillidsforhold til deres forældre. De har således oplevet at have en relation, hvor de har kunnet kontakte deres forældre, hvis noget er gået anderledes end ønsket ifm. indtag af alkohol.
- Forældre, som har strenge regler med store konsekvenser ved brud. Her er det de unges vurdering, at de strenge regler får dem til at handle uafhængigt af forældrenes regler. Når konsekvenserne er store, gør det iflg. de unge ingen forskel, om de overskrider reglerne lidt eller meget. De unge fortæller samtidig også, at de ikke indvier deres forældre i situationer, hvor det er gået galt med alkoholindtag – heller ikke selvom de har haft brug for hjælp. Det har så været deres venner eller venners forældre, der har hjulpet dem.
- Forældre uden faste regler, men med frihed under ansvar. Her tilkendegiver de unge også, at der er et stort tillidsbånd mellem dem og deres forældre. De oplever, at de er blevet vist stor tillid, som de selv vurderer at have levet op til ved ansvarlig adfærd. Den tillidsfulde tilgang går igen i de unges øvrige rammer under opvæksten.

De ungefaglige aktører i undersøgelsen peger på, at det er vigtigt, at forældrene sætter en form for regler og tydeligt viser de unge, at de bekymrer sig om dem og gerne vil

hjælpe dem med at få et fornuftigt forhold til alkohol. Dette bakkes op af mange af de unge i undersøgelsen.

Forældrene italesætter selv, at de laver regler, som de godt er klar over brydes, men som de oplever alligevel har en begrænsende virkning. Reglerne kan derfor udvides, efterhånden som de unge bliver ældre.

CITAT, FORÆLDRE

Vi havde regler for antal genstande til at starte med, men ellers har vi forsøgt os med dialog. De begyndte begge (børn, red.) at drikke alkohol, da de var omkring 15 år. De havde nok drukket lidt før, men det var der, de rigtig begyndte.

Selvom vi lavede retningslinjer med tre genstande, så vidste vi jo godt, at hendes (datters, red) venner nogle gange havde noget mere med til hende, men det gav en ramme frem for et forbud.

Det er vurderingen fra forældre og aktørerne i undersøgelsen, at forældrenes fravalg af regler for deres børns alkoholforbrug baseres på flere ting, blandt andet, at de vil vise deres børn tillid, ikke vil skabe dårlig stemning i hjemmet (ikke være uvenner med deres børn) og/eller at de ikke oplever druk som farligt ("vi har jo selv været unge").

Flere af de unge peger dog også på, at de har haft det godt med at vokse op uden regler fra forældrene.

CITAT, UNG

Det har været godt for mig med frie rammer. Det har betydet, at de (forældrene, red.) har haft tillid til, at jeg selv kunne tage gode beslutninger og valg.

Alle de unge er enige om (som det vil fremgå af deres anbefalinger nedenfor), at strenge regler har en negativ indflydelse på unges forbrug af alkohol. De unge i undersøgelsen, som selv har haft strenge regler, har skjult deres forbrug for forældrene, og de unge fortæller, at deres venner med strenge regler har gjort det samme.

CITAT, UNG

Der var stramme regler (i hjemmet, red.) og der var hårde konsekvenser, hvis man brød dem. Det gjorde bare, at jeg skjulte det.

Forældrenes rolle ift. unges forbrug af hash og andre rusmidler

Næsten alle unge i undersøgelsen fortæller, at de ikke har haft en egentlig dialog med deres forældre omkring rusmidler. Forældrene har typisk fortalt de unge, at rusmidler er ulovligt og noget, som de unge skal holde sig fra. Og derudover har der ikke været samtaler om hash eller andre rusmidler. Det er dog også et

gennemgående udtryk fra de unge, at de gerne ville have haft, at deres forældre havde talt med dem om rusmidler. De mener, at en dialog både ville have givet dem mere viden, men samtidig også havde gjort det lettere med senere samtaler, hvis de selv eller deres venner kom i problemer i forbindelse med indtag af rusmidler.

Enkelte af de unge har haft samtaler med deres forældre om hash. Samtalerne har bl.a. været foranlediget af, at forældrene selv tidligere har røget eller stadig ryger hash.

CITAT, UNG

Min mor fortalte mig om, at hun røg hash, da hun var ung. Det var jo meget almindeligt, da hun var ung i 70'erne. Hun fortalte, hvad hun følte, og hvad det gjorde ved hende. Hun sagde ikke noget om, at jeg ikke skulle prøve.

Hvor nogle af de unge synes, at det er rart at høre om forældrenes egne erfaringer, synes andre af de unge, at det er svært at bruge forældrenes oplevelser til noget. De unge tilkendegiver, at det er meget længe siden, at forældrene var unge. Alligevel synes flere af de unge, at det er rart at høre, at forældrene også er menneskelige og har lavet dårlige beslutninger i deres ungdom. Og de unge har også en oplevelse af, at forældres egne fejltrin giver videre rammer og lettere tilgivelse af deres børns "dumheder". Det er dog ikke alle fagaktørernes vurdering, at det har en positiv betydning, at forældrene deler egne erfaringer.

Det er således mange af aktørernes vurdering, at forældrenes viden om eksempelvis styrken af hash, typer af rusmidler og risici ofte er forældet og kan give basis for misinformation. Som eksempel nævnes, at styrken af hash er steget, så indholdet af THC²⁹ i hash i dag er 300 gange højere end i den hash, som forældrene måtte kende fra deres rygertid.

En mindretal af de unge udtrykker, at deres forældre har et afslappet forhold til hash. Enkelte har ligefrem fået tilbudt hash af deres forældre. For hovedparten af de unge har forældrene dog tydeligt tilkendegivet, at de ikke vil tolerere et hash- eller rusmiddelforbrug hos deres børn. Det er ikke blevet drøftet eller forklaret yderligere, hvad der betinger forældrenes holdning.

Nogle af de unge peger på, at de i folkeskolen har hørt oplæg fra SSP om rusmidler, men ellers kommer de unges viden primært fra andre unge, medier og egen research. Og selv om de unge i høj grad stoler på deres egne og venners informationer, peger aktørerne på, at de unge har brug for mere faktuel viden. De unges søgen efter viden mangler ofte en kildekritisk tilgang, så de ikke får den fulde information.

²⁹ THC står for Delta-9-tetrahydrocannabinol, som er det vigtigste euforiserende stof i cannabis.

Det er kendetegnende for næsten alle de unge i undersøgelsen, at de ikke deler deres oplevelser med rusmidler med forældrene. Hverken når det handler om deres egne eller venners oplevelser med fx at have røget hash, have prøvet andre rusmidler, være blevet syge, være kommet til skade osv. Der er mange grunde til, at de unge ikke går til forældrene. Heller ikke selv om, de ved, at forældrene vil dem det bedste. De unge er således ikke sikre på, at forældrene kan håndtere viden på en hensigtsmæssig måde (set fra den unges vinkel).

De unge oplever således, at deres forældre ikke ved nok om unges vaner og festkulturer, og at deres involvering vil ende med en overreaktion og forbud. De unge vil således gerne dele deres erfaringer med forældrene, hvis de oplever at blive mødt uden fordømmelse og sanktioner. Her peger de unge på, at det fordrer, at man forinden har fået opbygget et tillidsforhold. De peger på, at forældrene ikke kun skal tale med dem om alkohol og rusmidler, når der er brug for at skælde ud. De efterspørger en nysgerrighed og interesse fra forældrene ift. hvad der sker, når de er i byen, hvad deres venner laver osv.

De unge vurderer sig selv som fornuftige og vil derfor også gerne kunne fortælle forældrene om eventuelle dårlige beslutninger, uden at de skal straffes for dette, når de ellers (i deres egne øjne) har opført sig ansvarligt alle andre gange.

Forældrenes forventede reaktioner udgør på den vis en barriere ift. de unges tillid.

CITAT, UNGE

Mine forældre tror, at jeg er sådan en god og rolig dreng. Jeg tror slet ikke, at de kunne forestille sig, at jeg kunne finde på at prøve stoffer.

Mine forældre vil ikke tage det særlig pænt, hvis jeg fortæller dem, at jeg har prøvet at ryge hash. Jeg tør ikke fortælle det – jeg er bange for, hvordan de vil reagere.

Det er altså begrænset, hvad jeg fortæller mine forældre om, hvad jeg laver i byen. Jeg plejer at fortælle en lille løgn, hvis de spørger ind til noget, hvor jeg godt ved, at jeg har 'dummet' mig.

Jeg har ikke fortalt mine forældre, at jeg har røget hash. Jeg har lidt strenge forældre, der har sat regler op omkring alkohol, og jeg har ikke lyst til at fortælle dem noget om hash.

De fleste unge forventer således, at deres forældre vil reagere overilet og overdramatiserende, hvorved fortroligheden fra den unge vil føre til både stor bekymring hos forældre og store sanktioner for den unge. Undtagelserne herfra er de unge, som har et åbent forhold til forældrene, hvor både de unge og deres forældre deler deres oplevelser med hinanden.

De unge, som ikke deler deres oplevelser med rusmidler med forældrene, angiver, at det er, fordi de forventer, at:

- Forældrene bliver sure (og laver sanktioner)
- Forældrene bliver skuffede (og laver sanktioner)
- Forældrene bliver bekymrede (og laver sanktioner)

Det er svært at skelne de unges udsagn om ikke at gøre forældrene bekymrede, skuffede og sure fra de unges samtidige kalkule af de konsekvenser, det vil kunne få for deres egne frihedsgrader.

De unges manglende lyst til at dele gælder hovedsageligt, hvis de unge selv har taget rusmidler, men også hvis det handler om deres venner. Så er de unge nervøse for, at en deling med forældrene ville betyde, at de så ikke længere kan gå til samme fester eller bruge tid sammen med de venner, som fx ryger hash.

CITAT, UNGE

Man går ikke til forældrene (og fortæller om venners hashforbrug, red). Så stikker man sine venner, og man skal ikke stikke andre.

Jeg har haft faste rammer omkring fest og alkohol, men fortæller ikke mine forældre alt. De ved ikke, hvad der sker til festerne eller i byen.

****Jeg har haft meget stramme regler omkring alkohol og rusmidler. Min mor og far har sat konsekvenser for, hvis jeg bryder reglerne om ingen rygning, hård alkohol eller stoffer. De har blandt andet sagt, at jeg bliver smidt ud hjemmefra. Jeg er ikke sikker på, at de reelt vil smide mig ud hjemmefra, men de bliver klart meget skuffede, hvis de finder ud af det*

Forældre er i høj grad opmærksomme på betydningen af de strenge regler ift. tillid og åbenhed. Der er dog en klar forskel mellem synet på alkohol og hash hos hovedparten af forældrene (siger de unge), idet der ofte laves regler om alkohol, mens hash er forbudt og ikke er et tema for dialog. Alkoholreglerne sættes ofte i værk i de tidlige teenageår (omkring konfirmationsalder), men retningslinjer for rusmidler i højere grad er aktuelle, når den unge har forladt grundskolen.

Resultatet af den manglende tillid og åbne dialog mellem unge og forældre er iflg. de unge, at forældrene holdes ude af de unges liv med fest og/eller rusmidler. De unge i interviews angiver dog også, at de typisk vil involvere forældrene, hvis problemet ikke løses eller bliver meget alvorligt. Ellers prøver de selv at nå frem til en løsning sammen med deres venner. Det skal ifølge de unges interviewudsagn generelt være en alvorlig problemstilling, før de inddrager forældrene.

Enkelte af de unge i undersøgelsen udtrykker, at de hellere vil gå til deres studievejleder end til deres forældre. Dette gælder både, når det handler om egne og andres problemer. De unge oplever, at det er skolerne, som kan se problemet

bag det høje forbrug, og at der netop er brug for en helhedsløsning, der går på tværs af forebyggende socialt arbejde (SSP), uddannelsessted og forældre.

De unge mener således ikke, at det er nok med en indsats, der retter sig mod eleverne med et enkelt foredrag. Både de unge og fagaktørerne peger således på, at oplæg til eleverne ikke må stå alene. Der er brug for at få mobiliseret forældrene, så der skabes en åbenhed for dialog. Der er forskellige holdninger hos både unge, forældre og fagaktører om det rette tidspunkt for etableringen af en dialogskabende indsats med forældrene og de unge omkring rusmidler. Det er dog generelt holdningen, at det er bedre at skabe fundamentet for tidligt end for sent.

Det er da heller ikke kun ift. rusmidler, at der i hjemmet skal skabes en tillidsfuld relation mellem forældre og børn. En sådan relation findes i forvejen på mange andre områder. Udvidelsen af tillidsrelationen til også at omfatte rusmidler, beror i høj grad på en erkendelse hos forældrene ift. at selvom rusmidler er forbudt og selvom de har ”fornuftige børn”, er der stadig brug for en dialog om rusmidler. Rusmidlerne findes, og de unge skal hjælpes til at minimere risikoen for et misbrug, men det er iflg. de unge vigtigt, at dialogen også understøtter tilliden til at betro sig til forældrene, hvis noget går anderledes end ventet ifm. rusmidler.

7. anbefalinger

De unge er i forbindelse med undersøgelsen kommet med en række anbefalinger til forældre og ungeaktører (fx skoler og SSP). De unges anbefalinger fremstilles i dette afsnit med de unges egne ord, idet deres forslag dog perspektiveres til viden fra både litteratur og interviews med fagaktører.

Dialog

De unge anbefaler, at forældrene indgår i en dialog med deres børn om at lave (rimelige) retningslinjer, men ikke strikse forbud og skræmme-kampagner. Dette gælder både alkohol, hash og andre rusmidler. De unge efterspørger i stedet en åben og ikke fordømmende dialog med forældrene.

De unge siger selv, at det måske kan blive for tidligt, hvis forældrene tager en snak om rusmidler samtidig med at de taler om alkohol. Men samtidig er der flere af undersøgelsens unge, der selv har røget hash eller har venner, som har prøvet det, da de var 14 år. Der er således ingen grund til at vente med samtalen om rusmidler til den unge fylder 16 år og/eller er startet på ungdomsuddannelse. Det er vurderingen fra faglige aktører og unge, at de ikke vil blive fristet til rusmidler, hvis de hører om det i en tidlig alder. Det vil ikke blive opfattet som en salgstale, men oplysning om eksistensen af rusmidler og deres risici samt hvordan de unge kan/skal forholde sig til det, når de møder det i vennekredse eller ude i by- og festlivet.

I stedet for at sætte en fast alder på tidspunkt for rusmiddelsnak, er det anbefalingen fra unge og faglige aktører, at snakken tages, når der er en naturlig anledning til det (fx et dokumentarprogram eller en hændelse på skolen), så samtalen sker før problemet eventuelt opstår. Så er det lettere for den unge at vende tilbage og drøfte konkrete problematikker, hvis/når de opstår.

Tillid og grænser

De unge oplever selv, at de er (relativt) gode til at navigere mellem forskellige vennegrupper og vaner. Mange af de unge fortæller, at de har sagt nej til hash, piller og kokain mange gange i private sammenhænge. Ikke desto mindre har mange af de unge haft oplevelser, som de nu på bagkant oplever, at de gerne ville have delt med deres forældre, hvis de havde haft et tillidsforhold. De unge efterspørger således, at der i familien skabes et rum, hvor man kan fortælle om historier, som involverer fx hash, uden at det medfører store sanktioner. Bliver reglerne for strenge, bliver de bare omgået og den unges risici for misbrug øges.

De unge udtrykker i undersøgelsen, at de også selv har en rolle ift. at få skabt en tillidsrelation og dialog med forældrene omkring rusmidler, så forældrene kan bidrage med viden og hjælp. Men de vurderer, at det er forældrene, der skal foretage det første træk og række hånden ud.

Hvor de unge peger på, at de gerne vil have et tillidsrum med forældrene, men at dette ofte erstattes af regler og forbud, oplever flere af ungeaktørerne, at nogle unge slet ikke får retningslinjer eller vejledning fra forældrene, fordi de er nervøse for at sætte grænser for deres børn. Aktørerne peger ligesom de unge på, at det er nødvendigt, at forældrene engagerer sig og får en proaktiv og forebyggende rolle.

Festkulturer

Undersøgelsens unge vurderer, at der i deres vennegrupper generelt er en god festkultur – også på deres skoler. De udtrykker dog også, at der kan være behov for at justere på festrammerne, så alkoholforbruget og risici for indtag af rusmidler generelt mindskes. De unge tilkendegiver således, at de selv har et fornuftigt forbrug, men at de godt kan se, at det kan være en god idé for andre unge, at der sættes rammer omkring fx alkoholindtag på skolerne.

De unge mener ikke, at forbud er vejen frem, men peger på, at de gerne vil inddrages i en dialog med skoleledelse, SSP og/eller andre relevante aktører omkring fx rammer for alkohol til festerne på deres uddannelsesinstitution.

Det er således udsagnet fra både undersøgelsens unge og fagaktører, at det er muligt at ændre på alkohol- og festkulturer blandt unge – men at det tager tid og fordrer en dialog med de unge.

Behov for en bred indsats

Der kan være behov for at kigge på, om den forebyggende rusmiddelindsats, der i dag tilbydes til de unge og deres forældre, er tilstrækkelig. Der er således stor forskel på de forebyggende tilbud mellem både kommuner og uddannelsesinstitutioner. De unge i undersøgelsen har da også meget forskellige erfaringer med oplysning, dialogmøder og vejledning osv. Mange af de unge udtrykker fx, at de fået meget lidt information om rusmidler (for mange år siden i folkeskolen), mens andre unge for nyligt har indgået i en dialog med uddannelsesstedet om formulering af retningslinjer o.lign. De unge peger samlet på, at oplysning er godt, men at de ikke har brug for skræmmekampanjer.

Hvor nogle kommuner har lavet en organisering, hvor den forebyggende indsats er koordineret med bl.a. den kommunale rusmiddelbehandling og uddannelsesinstitutioner, er der i andre kommuner en meget begrænset indsats uden tværgående samarbejde. Der er desuden forskel på, hvornår i de unges liv, der informeres om rusmiddelforebyggelse, ligesom der også er forskel på, om der er tiltag, som retter sig alene mod forældrene. De unge i nærværende undersøgelse har således en berettiget oplevelse af, at der er forskel på adgangen til rusmiddelforebyggelse og -behandling fra uddannelsessted til uddannelsessted og/eller fra kommune til kommune.

Det er vurderingen fra undersøgelsens faglige aktører, at der er brug for en bred forebyggende indsats for de unge, men at der også er brug for en indsats, som styrker det forebyggende og opsøgende arbejde for forældregruppen. Denne vurdering underbygges af udsagn fra undersøgelsens unge, der efterlyser mere involvering fra forældrenes side ift. at skabe en dialog om rusmidler.

Hvor de unge fortæller, at de ikke inddrager deres forældre ift. forbrug af rusmidler, fortæller forældrene, at de ville få det at vide, hvis deres unge røg hash eller indtog andre rusmidler. Undersøgelsen tyder således på, at der ikke er overensstemmende opfattelse af tillidsrummet i hjemmet³⁰.

Det fremhæves også af både unge og aktører, at der er brug for en indsats, som også bygger en bro for de unge, som har brug behandling, fordi de allerede er i et begyndende eller fast misbrug af rusmidler³¹. Det kunne fx være ved, at uddannelsesinstitution og behandlingscenter samarbejder om en plan for den unge, så han/hun kan slippe misbrug og fortsætte sin uddannelse med støtte. Nogle kommuner har allerede gode erfaringer med en sådan og mere udgående rusmiddelindsats, der sker i samarbejde med uddannelsesinstitutioner, mens en sådan indsats i andre kommuner ikke er sat i værk.

Tålmodighed

Der findes selvsagt ikke et hurtigt greb, som ændrer unges vaner og rusmiddelkultur. Det kræver en vedholdende indsats, hvor forskellige tiltag kan være med til at styrke de unges viden om og robusthed overfor rusmidler.

Det kan og vil typisk være en lang proces at få samarbejdet mellem fx uddannelsesinstitutioner og kommuner til at ende med en fælles målsætning ift. forebyggelsesstrategier og politikker for unges brug af rusmidler. Og det vil ofte være en mindst lige så lang proces at sikre, at politikken omsættes i en indsats, som de unge kan mærke, og hvor de unge inddrages. Det er et gennemgående ønske fra de unge i undersøgelsen, at de gerne vil tages alvorligt og bidrage til at skabe en generelt sundere alkohol- og festkultur på den lange bane. Også selvom om processen er lang. De unge, som har været inddraget i et samarbejde omkring alkohol- og rusmiddelpolitikker, peger på, at de er glade for både at være blevet hørt, inddraget og nu også ansvarliggjort for de retningslinjer, som er på vej på deres uddannelse.

³⁰ Vurderingen skal dog tages med forbehold, idet der i undersøgelsen indgår få forældreinterviews.

³¹ Her tænkes fx på et samarbejde mellem gymnasier, behandlingstilbud, SSP og forældre

Bilag A - Metodebeskrivelse

Der er som baggrund for undersøgelsen og dens metodevalg foretaget research i form af:

- Fokusgruppeinterviews med 8 unge fra HHX, EUX og STX
- Dialog med ledelsesrepræsentanter for ungdomsuddannelser
- Dialog med studievejledere fra ungdomsuddannelser
- Dialog med elevråd og festudvalg fra ungdomsuddannelser
- Afgrænset materialestudie

På baggrund af den indledende research er undersøgelsen tilrettelagt med et kvalitativt design. Dette er sket ud fra bl.a. følgende betragtninger:

- Skolerne tilkendegav, at de modtager mange henvendelser fra organisationer og offentlige aktører, der ønsker at gennemføre spørgeskemaundersøgelser, som en del af undervisningen. De unge udtrykte i fokusgrupper, at de havde en træthed omkring spørgeskemaer og ikke ville udfylde skema i deres fritid. En træthed hos unge og skoler ville kunne have en negativ betydning for en spørgeskemaundersøgelses svarprocent og validitet.
- En stor del af landets kommuner deltager i en årlig ungeprofil- undersøgelse, der gennemføres i perioden midt oktober-slut december hvert år. I ungeprofilundersøgelsen undersøges de unges trivsel, sundhed, rusmiddelforbrug mv. Spørgsmålene om rusmidler i ungeprofilundersøgelsen handler primært omkring forbruget, mens nærværende undersøgelse har særligt fokus på de unges bevæggrunde for forbrug, deres introduktion til rusmidler samt deres forhold til forældre mv. En kvalitativ undersøgelse vil således kunne komme bagom de unges vaner på en måde, som ikke er muligt gennem et spørgeskema.
- De unge, der deltog i baggrundsinterviews med LG Insight, udviste en stor åbenhed omkring egne og venners vaner og deres introduktion til alkohol, hash, kokain mv. De unge udtrykte samtidig en vigtighed af at få belyst flere vinkler af forbruget af rusmidler blandt unge, herunder forældrenes roller.

Undersøgelsens design

Undersøgelsen bygger på interviews med 72 unge³², 16 faglige aktører og 5 forældre samt materialestudier af forskningsrapporter og grå litteratur³³.

Interviews med unge

Der er samlet gennemført interviews med 72 unge. Der har været tale om 34 drenge og 38 piger. Aldersfordelingen blandt de unge fremgår af tabel 1.

³² 34 mænd og 38 kvinder i alderen 16-19 år

³³ For uddybende beskrivelse af metode henvises til bilagsmateriale.

De unge er blevet rekrutteret gennem deres uddannelsesinstitution. De unge har frivilligt meldt sig til at deltage i interview enten via opslag eller via dialog med uddannelsesvejleder/studievejleder. Der er tale om forskellige ungdomsuddannelser (HHX, STX, EUX, EGU) i Jylland, på Fyn og på Sjælland. Der indgår unge bosat i både små og store byer.

Interviewene er gennemført som gruppeinterviews eller individuelle interviews. Der er afholdt 12 gruppeinterviews og 24 individuelle interviews. Gruppeinterviewene har haft en varighed på 1-1,5 time, mens de individuelle interviews har været en halv time. Interviewene er foregået i undervisningstiden. Alle interviewene er afholdt som personlige interviews.

Table 1. Oversigt over aldersfordeling

Alder blandt interviewede elever	Antal
16 år	14
17 år	19
18 år	25
19 år	14

Der har været anvendt en semistruktureret interviewmetode, hvor udgangspunktet har været den samme interviewguide, men der har samtidig været plads til, at spørgsmålenes rækkefølge kunne variere, ligesom der var mulighed for at stille uddybende spørgsmål, hvis der var spørgsmål som de unge ikke forstod.

Interviews med forældre

Der er som et pilotstudie gennemført 5 forældreinterviews. Interviewene har omhandlet forældrenes tilgang til dialog om brug af rusmidler, oplevelse af viden om unges brug af rusmidler samt mulighederne for at få rådgivning og hjælp. Interviewene er gennemført over telefon ud fra en semistruktureret interviewramme. Da interviewene alene er gennemført som led i et pilotstudie, har der ikke været tilstræbt en repræsentativ fordeling ift. køn, geografi mv. Interviewene anvendes udelukkende til supplerende perspektivering af de unges svar.

Interviews med videnspersoner

Der er gennemført 17 interviews med forskere og praktikere, som har bidraget med fagligt indblik i problemstillingen omkring unges brug af rusmidler. Praktikerne er bl.a. SSP-repræsentanter, misbrugskonsulenter/behandlere eller repræsentanter fra relevante organisationer mv. Der er taget højde for geografisk spredning i rekrutteringen af videnspersoner.

Interviewene er afholdt som telefoninterviews eller via teams. Interviewene er blevet gennemført som semistrukturerede interviews, så relevante vinkler har

kunnet forfølges, og interviewene har kunnet tilpasses til den konkrete aktørs erfaringer.

Materialestudie og supplerende data

Som supplement til – og som baggrund for – de gennemførte interviews er der gennemført et afgrænset materialestudie ift. unge og rusmidler. Formålet hermed har dels været at sikre, at interviews med de unge og vidensaktører er sket ud fra en solid vidensplatform og dels for at styrke perspektivering af undersøgelsens resultater.

Materialestudiet har omfattet litteratur i form af udvalgte større rapporter samt undersøgelser om danske unges brug af rusmidler. Litteraturen er bl.a. udvalgt gennem litteraturoversigter hos centrale institutioner/organisationer på området bl.a. Center for Rusmiddelforskning, Sundhedsstyrelsen, Det Kriminalpræventive Råd, Statens Institut for Folkesundhed mv. Herudover er der i en række af de gennemførte interviews med vidensaktører spurgt til relevante artikler og undersøgelser. Listen over anvendt litteratur fremgår af bilag B.

Der er lagt vægt på inddragelse af rapporter og undersøgelser af nyere dato (fra 2015 og frem til 2021). Der har i gennemgangen dels været fokus på data vedrørende de unges forbrug og evt. udvikling i relation hertil samt fokus på de unges bevæggrunde for at tage rusmidler samt risici i forhold til de unges introduktion (særlige målgrupper, steder og situationer mv.). Undersøgelser vedrørende behandling og behandlingsmodeller mv. er ikke inkluderet, ligesom undersøgelser, der alene har fokus på alkohol, kun er inddraget i begrænset omfang.

Der er supplerende også anvendt data fra gennemførte SMS-målinger, som er foretaget af DrugRebels på udvalgte gymnasier i Region Hovedstaden. Disse data er med undersøgelsen anvendt til perspektivering af interviews med både unge og faglige aktører. Da SMS-data alene vedrører Region Hovedstaden og er indsamlet af anden aktør og med andet formål end nærværende undersøgelse, anvendes data ikke som en del af undersøgelsens kildegrundlag, men alene til perspektivering og grundlag for udarbejdelse af interviewguides.

Bilag B - Litteraturliste

Demant, J., Jørgensen, K. E., & Harder, S. K. (2018). Unges kriminelle adfærd på nettet. Det Kriminalpræventive Råd.

Järvinen, M. (red) (2018). Unge, alkohol og stoffer – et 10-årigt forløbsstudie”, Sociologisk Institut, Københavns Institut.

Pedersen, M.U., Pedersen, M.M., & Gonzalez, A.d.P. (2020). Trivsel og brug af rusmidler blandt danske unge 2014/2015-2019. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Pedersen, M.U., Frederiksen, K.S. & Pedersen, M.M. (2015). UngMap - en metode til identificering af særlige belastninger, ressourcer, rusmiddelbrug/misbrug og trivsel blandt danske 15-25-årige. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Pedersen, M.U., & Pedersen, M. M. (2020). Unges trivsel og brug af rusmidler i Gentofte Kommune. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Pisinger, V., Thorsted, A., Jezek, A. H, Jørgensen, A., Christensen, A. I., & Thygesen, L. C. (2019). UNG19 – Sundhed og trivsel på gymnasiale uddannelser 2019. Statens Institut for Folkesundhed, SDU.

Sundhedsstyrelsen (2018). Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. Narkotikasituationen i Danmark – delrapport 1.

Sundhedsstyrelsen (2020). Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. Narkotikasituationen i Danmark – delrapport 1.

Sundhedsstyrelsen (2020). Unges brug af cannabis og andre euroforiserende stoffer. Relaterede faktorer og konsekvenser for gennemførelse af ungdomsuddannelse. Udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

Søgaard, T. F., Pedersen, M.M., & Pedersen, M.U. (2020). Erhvervelse af illegale rusmidler blandt danske unge 2019. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Socialstyrelsen, vidensportalen: [Rusmiddelproblematikker – Vidensportalen på det sociale område](#)

Socialstyrelsen, vidensportalen: [Definition – Vidensportalen på det sociale område](#).

Tolstrup J, Demant J, Grønæk M, Møller SP, Pedersen M U og Pisinger V (2019); Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten, Vidensråd for Forebyggelse

Bilag C

Resultater af DrugRebels SMS-survey, sept-dec.2021

Følgende besvarelser fra SMS-surveys er indsamlet af DrugRebels i perioden september-december 2021 fordelt på 7 forskellige gymnasier i Region Hovedstaden. Survey er gennemført i forbindelse med DrugRebels besøg på skolerne.

Eleverne tilgår spørgeskemaet ved at indtaste en kode og udfylder skemaet inden de får besøg af DrugRebels Roadshow. Der er i perioden indsamlet i alt 1316 besvarelser, som danner grundlag for de følgende figurer.

LG Insight har modtaget behandlet datamateriale fra DrugRebels og har alene varetaget summeringen samt den grafiske fremstilling af tallene for den samlede surveygruppe.

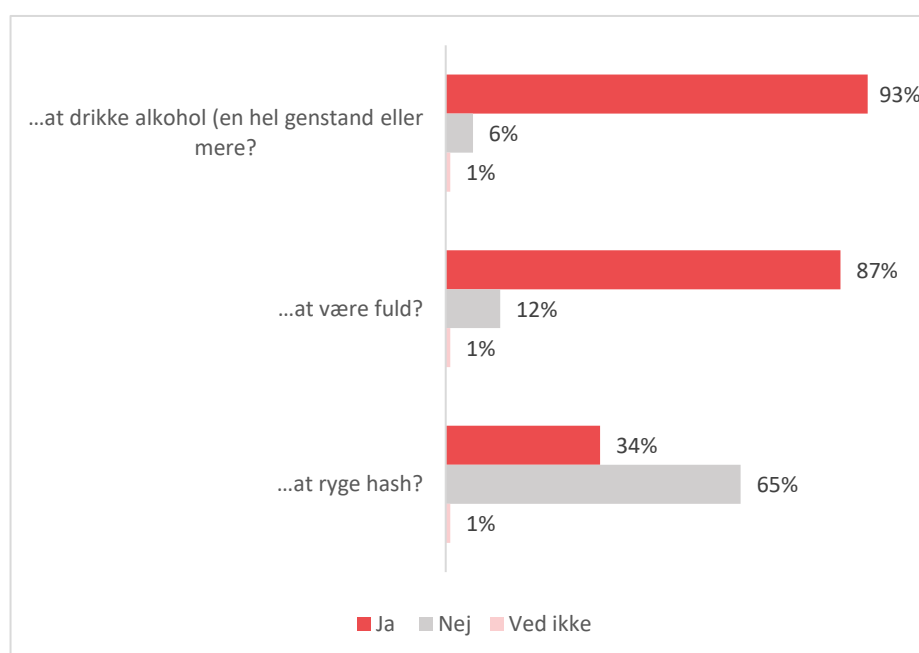
Figur 1.

Har du nogensinde prøvet?

N = 1316

Note: Procentsatser er afrundet

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

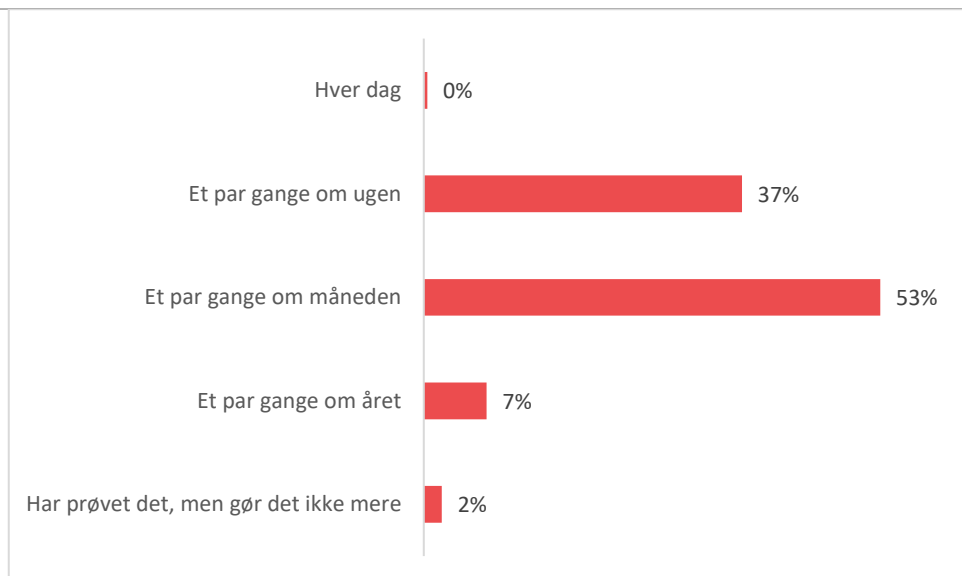
Figur 2.

Hvor tit drikker du dig fuld?

N = 1145

Note: procenterne er afrundet

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

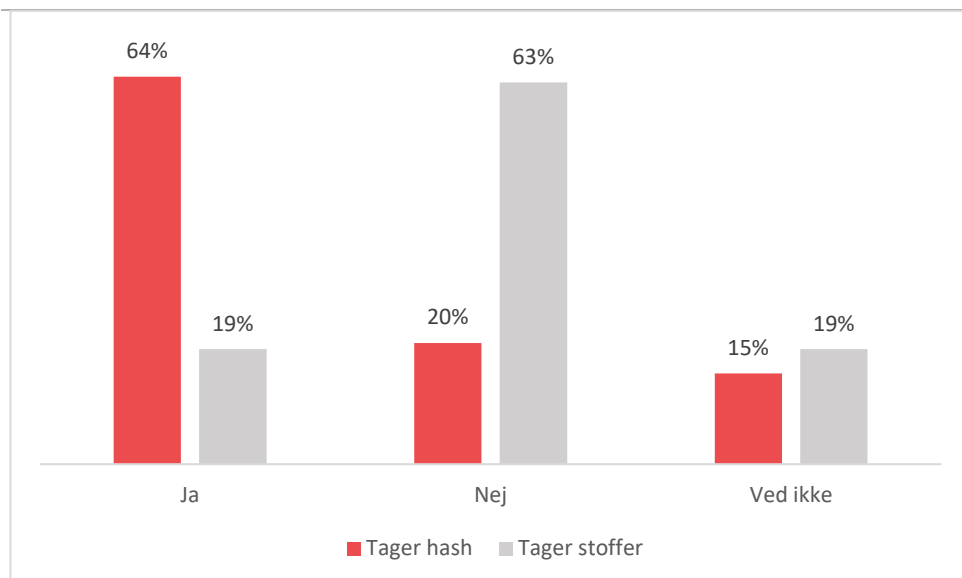
Figur 3

Du er i byen. Synes du, at det er okay, hvis en ven ryger hash eller tager stoffer?

N = 1315

Note: procenterne er afrundet

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

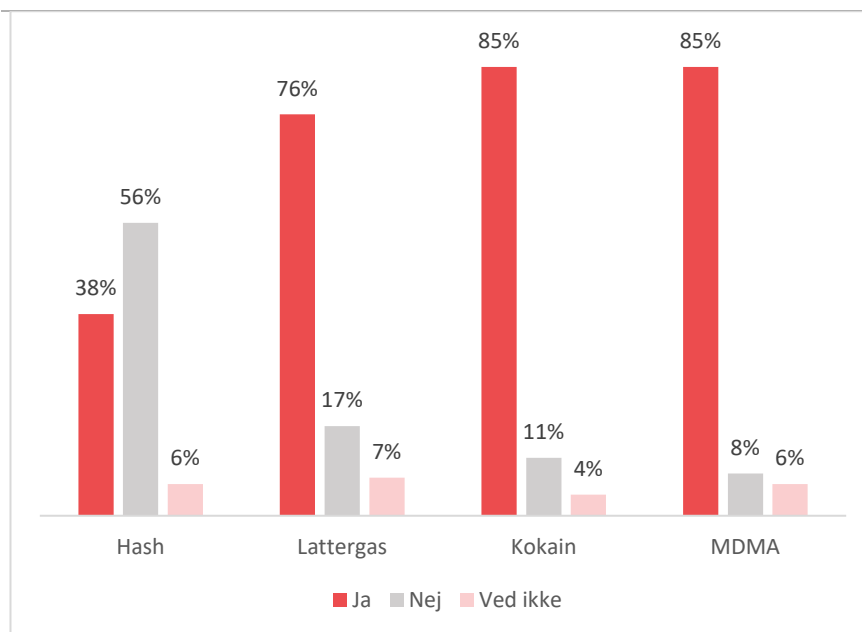
Figur 4

Hvis det bare er en enkelt gang, tror du da, det kan være farligt at prøve:

N: 1312

Note: procenterne er afrundet

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

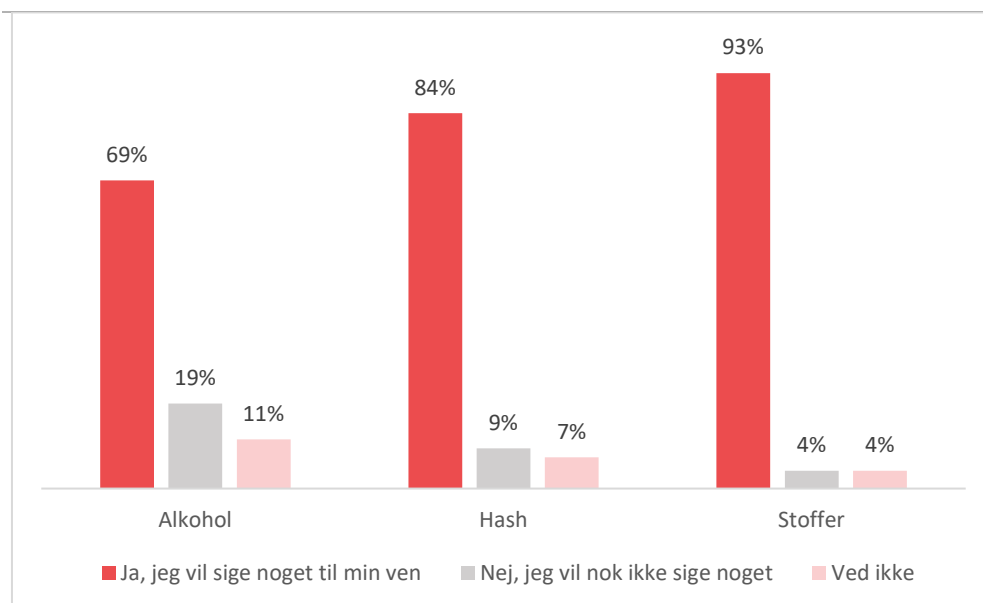
Figur 5

Ville du sige det til din ven, hvis du synes, han/hun har en udfordring med:

N: 1311

Note: Procenterne er afrundet

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

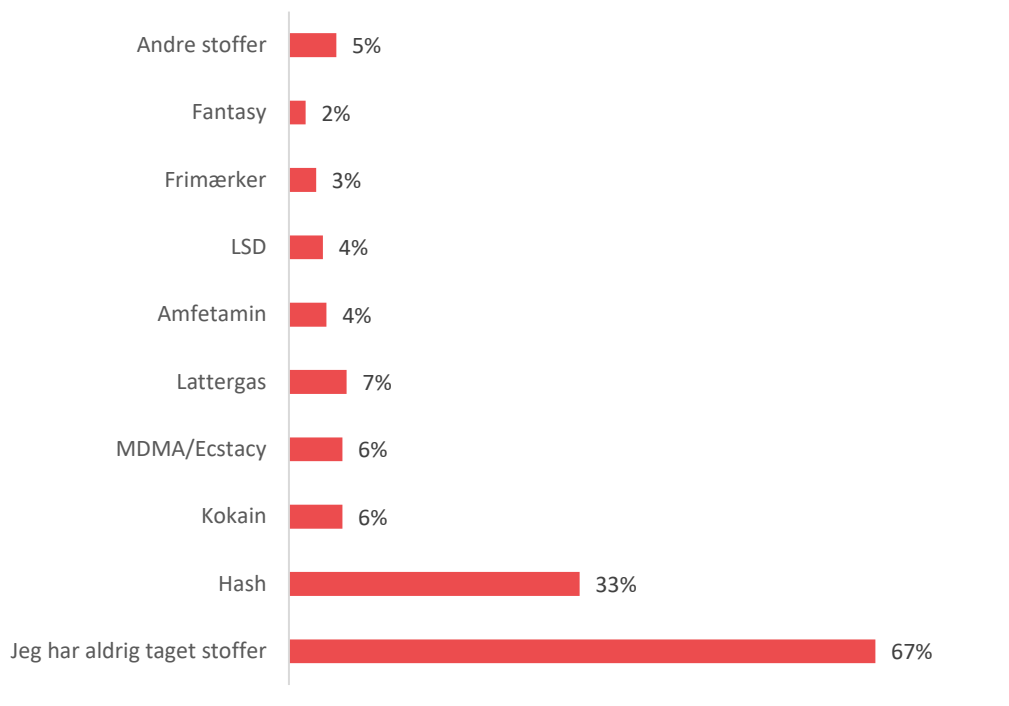
Figur 6

Har du selv prøvet nogle af nedenstående?

N: 1053

Note: Den samlede procentsats overstiger 100 pct, da de unge har kunnet angive flere stoffer i deres svar

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

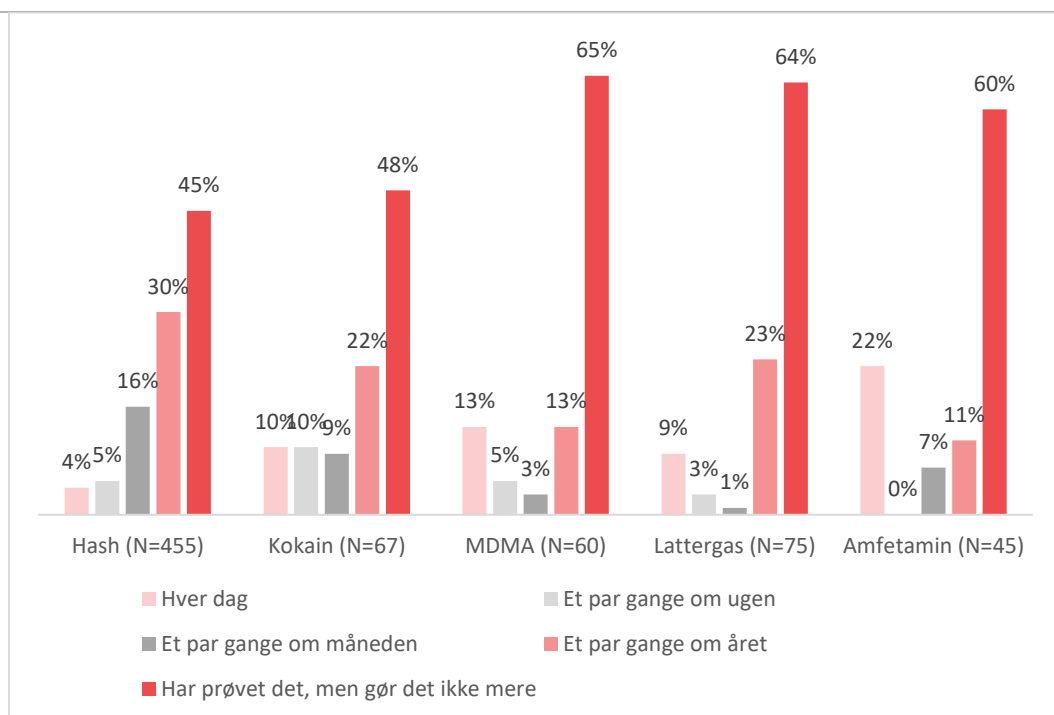

Figur 7

Hvor tit ryger/ tager du?

Note: Procenterne er afrundet

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

Figur 8.

Hvorfor benytter du dig af rusmidler?

N: 704

Note: Den samlede pro-
centsats overstiger 100
pct, da de unge har
kunnet angive flere
årsager

Kilde: DrugRebels SMS-
Survey 2021

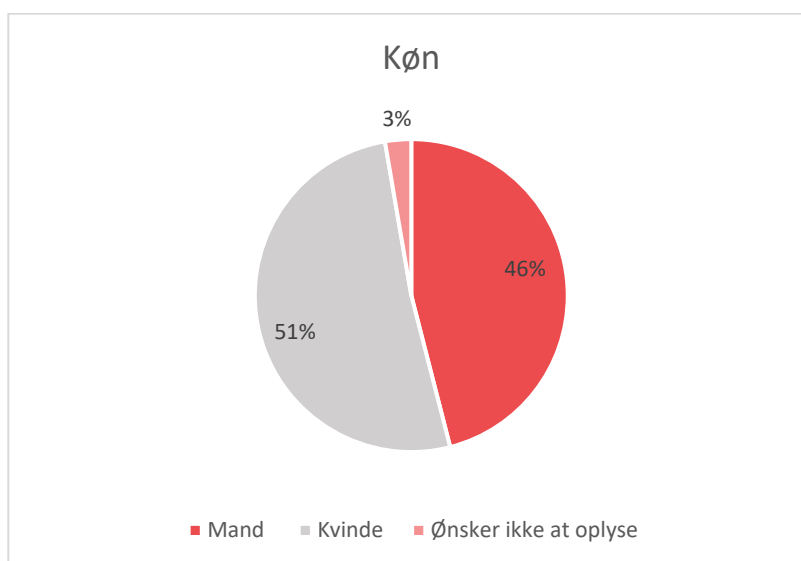

Figur 9

Hvad er dit køn?

N: 1302

Kilde: DrugRebels SMS-
Survey 2021

Figur 10.

Hvad er din alder?

N: 1301

Kilde: DrugRebels SMS-Survey 2021

